

אשיחה בהקדו

שיחות מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

שעור לשבת הגדול

בהלכה

לעילוי נשמת מרת אימי המזוככת ביסורים
הכ"מ ארלט חנה ע"ה בת פרחה תחי'
שנלב"ע י"ב כסלו התשע"ט
ת.נ.צ.ב.ה

אשיחה בהקיר

בהלכה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיק (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה
במייל toraoren@gmail.com

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

ליל הסדר והלכותיו

- ג. נסי 'שבת הגדול'
- ג. אמירת 'שבת הגדול שלום'
- ד. קשירת השה לכרעי המטה - בטול שרש טמאת מצרים
- ד. סגלת השבת לסלק קשיים ומפריעים
- ד. דרשת 'שבת הגדול'
- ה. חשיבות ההשתתפות ב'קמחא דפסחא'
- ה. סגלת 'לחם עניים'
- ו. מקור פיוט 'קדש ורחץ'
- ו. דרך האלשיף הקדוש - הנהגה הראויה לבעל תשובה
- ז. דרך החיד"א זצ"ל - טו"ב תרוצים על קשיה מפרסמת
- ז. דרך החיד"א זצ"ל - הנהגה הראויה לבעל תשובה
- יא. דרכים נוספות בבאור הפיוט

הנהגות מעשיות לליל הסדר

- יב. ההכנות לליל הסדר:
- יב. חיוב הסבה
- יד. ארבע כוסות
- טו. קדש:
- טז. ורחץ:
- טז. כרפס:
- יז. יחץ
- יז. מגיד:
- יט. רחצה:
- כ. מוציא מצה
- כא. מרור
- כב. כורך
- כב. שלחן עורר
- כב. צפון
- כב. קרד
- כג. הלל
- כג. נרצה

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0509013000, 0506491414

שְׁעוֹר לְשַׁבַּת הַגָּדוֹל

ליל הסדר והלכותיו

אִישׁ חָרְבוּ עַל יָרְכוּ וַיִּבְקְשׁוּ לְהַשְׁמִיד לַהֲרֹג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְהוּדִים. וְה' בְּרַחֲמָיו הִגָּן עֲלֵיהֶם, וְהַחֲלָה אֶת מִצְרַיִם בַּתְּחִלּוּאִים מְשֻׁנָּים, וַנִּדְּוֹנוּ בַּיַּסּוּרִין גְּדוֹלִים, וְלֹא יָכְלוּ לְהַזִּיק לְיִשְׂרָאֵל."

אֲמִירַת 'שַׁבַּת הַגָּדוֹל שְׁלוֹם'

וּמִכָּאן, שִׁשְׁנָה חֲשִׁיבוֹת גְּדוֹלָה לְהַדְגִּישׁ אֶת שְׁמָה שֶׁל שַׁבַּת זוֹ "שַׁבַּת הַגָּדוֹל", כִּי עַל יְדֵי כּוֹ, אָנוּ זוֹכְרִים אֶת הַנֶּס הַגָּדוֹל שֶׁנַּעֲשֶׂה לְאַבוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר כִּמְעַט נִשְׁמְדוּ וְנִעְשְׂתָה בָּהֶם כְּלָה נַחֲרָצָה, לֹלֵא עֲזַרַת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שֶׁהֲצִילָם.

וְכַתֵּב הָרַב 'מַחֲזִיק בְּרָכָה' (ס' תל) שֶׁהַמְדַּקְדָּקִים נוֹהֲגִים לְאַחַל בְּשַׁבַּת זוֹ "שַׁבַּת הַגָּדוֹל שְׁלוֹם" וּמְבָרְךְ, "בְּמָקוֹם "שַׁבַּת שְׁלוֹם" שֶׁמְאַחֲלִים בְּכָל שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנָה, וְהַכֵּל כְּדֵי לְהַזְכִּיר וּלְהַזְכֵּר בִּישׁוּעַת ה'.

וְכַתֵּב רֹאשׁ עַל אֲר"ץ רַבָּה, הַגָּאוֹן רַבִּי אַבְרָהָם עֲנִתְבֵי זצ"ל (דָּרַךְ חֲקִירֵי אוֹת קַלְד): "וּמַעֲוֹלָם הָיָה קִשָּׁה עָלַי דְּבָרֵי הַשְּׁלָחוֹן עֲרוּךְ וְהַטּוֹר, שֶׁכָּתְבוּ: "שַׁבַּת שְׁלִפְנֵי הַפֶּסַח קוֹרִים אוֹתוֹ "שַׁבַּת הַגָּדוֹל" מִפְּנֵי הַנֶּס שֶׁנַּעֲשֶׂה בּוֹ", מָה רָצוּ לְהַשְׁמִיעֵנוּ לְעֵנֵינוּ דִּינָא? כִּי הֵם דָּרְכָם לְכַתֵּב דְּבַר הַנוֹגֵעַ לְעֵנֵינוּ דִּינָא. וּלְפִי חֲמֵר הַנוֹשֵׂא אֲמִרַתִּי דָּאֵתוּ לְאַשְׁמַעֲיֵנוּ, דְּלֹא תִימָא דְאָסוּר לְקִירוֹתוֹ שַׁבַּת הַגָּדוֹל, דְּלֹא לִיהוּי ח"ו זְלוּל לְשֶׁאֵר שַׁבָּתוֹת, לָזֶה קָאֵמַר שְׁקוֹרִים אוֹתוֹ "שַׁבַּת הַגָּדוֹל" וְאִין בְּזָה זְלוּל לְשֶׁאֵר שַׁבָּתוֹת, יַעַן מִפְּנֵי הַנֶּס שֶׁנַּעֲשֶׂה בּוֹ, וְאָנוּ חֲיָבִים לְזַכֵּר אוֹתוֹ הַנֶּס, וְעַל יְדֵי שֶׁאָנוּ קוֹרִים אוֹתוֹ "שַׁבַּת הַגָּדוֹל" זוֹכְרִים הַנֶּס. וּמִשּׁוּם הַכִּי הַמְדַּקְדָּקִים אוֹמְרִים 'שַׁבַּת הַגָּדוֹל מְבָרְךְ' בְּמָקוֹם 'שַׁבַּת שְׁלוֹם'."

בְּסִיעֵתָא דְשְׁמִיא, נִמְצְאִים אָנוּ בְּפִתְחָה שְׁל הַשַּׁבָּת הַמְרוֹמָמֶת - 'שַׁבַּת הַגָּדוֹל', אֲשֶׁר יְסוּדוֹתֶיהָ בְּהַרְרֵי קִדְשׁ, לְזַכְרוֹן הַנֶּסִים וְהַפְּלֹאוֹת שֶׁעָשָׂה הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ עִם אַבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הֵהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה, בְּתַאֲרִיף 'י נִסּוּ, אֲשֶׁר כִּידוּעַ, עַל שֵׁם הַנֶּסִים הַלְלוּ, קְרוּיָה הַשַּׁבָּת הַזֹּאת 'שַׁבַּת הַגָּדוֹל', וְכַדְכָּתַב מֶרֶן (או"ח תל, א): "שַׁבַּת שְׁלִפְנֵי הַפֶּסַח קוֹרִין אוֹתוֹ שַׁבַּת הַגָּדוֹל, מִפְּנֵי הַנֶּס שֶׁנַּעֲשֶׂה בּוֹ."

נְסֵי 'שַׁבַּת הַגָּדוֹל'

בְּבֵית יוֹסֵף (או"ח תל) הִבִּיא רַקַּע לְדְבָרִים מְדַבְּרֵי תוֹסְפוֹת (שַׁבַּת פז, ב): "בְּשַׁבַּת שְׁקִדְם יִצִּיאַת מִצְרַיִם לְקַחוּ פְּסַחִיהוּ, שְׂאֵז הָיָה בְּעִשׂוֹר לַחֹדֶשׁ. וְעַל כֵּן קוֹרִין אוֹתוֹ 'שַׁבַּת הַגָּדוֹל' - לְפִי שֶׁנַּעֲשֶׂה בּוֹ נֶס גְּדוֹל, כְּדֹאֲמַרִּינוּ בְּמִדְרָשׁ (ע"י תַּנְחוּמָא פ' בא) כְּשֶׁלְּקַחוּ פְּסַחִיהֶם, בְּאוֹתָהּ שַׁבַּת נִתְקַבְּצוּ בְּכוֹרוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, וּשְׂאֵלוֹם לָמָּה הָיוּ עוֹשִׂין כֵּךְ? אָמְרוּ לָהֶן: זָבַח פֶּסַח לַה' שִׁיְהִרְגֵם בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם. הֲלָכּוּ אֶצֶל אַבוֹתֵיהֶם וְאָל פְּרַעֲוֵה לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּשְׁלַחוּ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא רָצוּ, וְעָשׂוּ בְּכוֹרוֹת מִלְחָמָה וְהִרְגוּ מֵהֶן הַרְבֵּה, הֲדָא הוּא דְכַתִּיב "לְמַפָּה מִצְרַיִם בְּבְכוֹרֵיהֶם."

טַעַם אַחַר כָּתֵב הַטּוֹר (שם) וּבִסְפָר כְּלָבוּ בִּיתָר הַרְחִבָה (סִימָן מז): "לְפִי שֶׁמְקַחוּ שְׁל פֶּסַח מִצְרַיִם בְּעִשׂוֹר לַחֹדֶשׁ, בְּשַׁבַּת שְׁלִפְנֵי הַפֶּסַח הָיָה. אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל: מָה נַעֲשֶׂה? הֵיאֵךְ נִקַּח הַפֶּסַח לְעֵינֵינוּ מִצְרַיִם? הֵן נִזְבַּח תוֹעֵבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקִלוּנוּ? אָמַר לָהֶם הַקַּב"ה: עֲתָה תִּרְאוּ הַנֶּס הַגָּדוֹל אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לָכֶם. הֲלָכּוּ וּלְקַחוּ אִישׁ פֶּסַחוֹ לְהִיּוֹת לָהֶם לְמִשְׁמַרְתָּ עַד י"ד יוֹם לַחֹדֶשׁ. כְּשֶׁרָאוּ הַמִּצְרַיִם כֵּךְ, חָגְרוּ

בחינת שבת הגדול ישועות בענינו, ויזכה לצאת מאפלה לאור גדול בע"ה.

ויבאר לפי זה, שבכונה תחלה קבעו חכמים את זכרון נס י' בניסן - בשבת דוקא, שכן שבת היא משפיעה לכל ששת ימי המעשה, וכך כאשר יפעל לקשר עצמו לבחינה זו, קשירת הכח השלילי והמפריע ואסירתו בשלשלאות, תהיה לכך השפעה למשך כל השנה כלה.

דְּרֻשַׁת 'שַׁבַּת הַגָּדוֹל'

אחת הדרכים להתגבר על קשיים, הרי זה על ידי עסק התורה, כדברי חז"ל (אבות ה, ב): "והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלכות, אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לה בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה".

חג הפסח - מזמן לנו עסוק מאד משמעותי בתורה, שכן הלכותיו מרבות ומרפבות, הלכות הכשרת פלים, פשרות המאכלים, בדיקת ובעור חמץ, הלכות ליל הסדר, ומטעם זה - נתקנה תקנה קדומה עוד מימות משה רבנו (ע"פ מגלה לא, א) להיות שואלים ודורשים בהלכות החג שלושים יום קדם החג, להודיע לישראל את המעשה אשר יעשו.

חד החנית של תקנת שואלים ודורשים - היא דרשת 'שבת הגדול' הנשאת בשבת זו מפי הרבנים המקומיים ורבני הקהלות, וכפי שכתב המשנה ברורה אודות תקנת 'שואלין ודורשים' המזכרת בדברי מרו השלחן ערוך (או"ח תכט, א): "עכשו נוהגין לדרש בשבת הגדול, וכו' והעקר להורות לעם דרכי ה' ללמד המעשה אשר יעשו דהינו דיני הגעלה ובעור חמץ ואפית המצה ושאר הלכות פסח וכו' אבל אם יהיה הדרשה רק בפלפול או דרוש בעלמא אין יוצאין בזה ידי חובתן".

לכן כל אחד ואחד יטה און לדברי הרב, יתכונן פראוי לחג הפסח על ידי למוד

קשירת השנה לזכר המטה - בטול שרש טמאת מצרים

הגאון הצדיק רבי יאשיהו יוסף פינטו שליט"א, מאיר הארה נפלאה: כאשר עם ישראל קשרו את השנה - אלהי מצרים - לזכר המטה, לא היה זה רק מפגן זלזול באלהי מצרים, אלא היתה בזה בחינה עמקה של **בטול השרש הרוחני הטמא של האמה בעליונים**, על דרך מאמר רבותינו (מדרש תמורה פ"ה): "אין הקב"ה נפרע מאמה אלא אם כן נפרע משרש שלה תחלה", כאשר מבקש הקב"ה להפרע מאמה, הרי קדם כל גודע את שרשה הרוחני, מקור היניקה שלה מסטרא אחרא, וכאשר בטלה חיותה - נקל להכניעה. אף כאן צוה הבורא לישראל לקשר אלהי מצרים לזכר המטה, דהינו לאסור אותו בזיקים ולבטל כח השפעתו, ועל ידי בטול כח האמה בעליונים - יעלה בידם בנקל לשלט באמת מצרים בתחתונים.

סגולת השבת לסלק קשיים ומפריעים

ולאור זאת, מוסיף הגאון הצדיק שליט"א ואומר: כנודע, כל בחינה רוחנית המתעוררת מכח מארע פלשהו במעגל השנה, חוזרת על עצמה בכל שנה ושנה, ואותם נסים ונפלאות שארעו אז - מתעוררים גם בימינו אנו, ואף לענינו, הבחינה השייכת לשבת זו, בחינה של מגור ועקירת הרע והמפריע, מתנוצצת בשבת הגדול מעין המארע, ומסיעת לבטול קשיים ופריצת חסמים.

כל אחד מאתנו מסבב בקשיים ובמפריעים, קשיי פרנסה, קשיים במציאת זוג, קשיי זוגיות, קשיים עם הילדים, הרבה פעמים הוא בצער ודכאון מכו, מרגיש שהמצבים הללו מקשים עליו בעבודת ה', סגלה יעוצה לו: ישתדל בשבת זו לדמן שהנה הוא קושר את הקשיים והמפריעים לזכר המטה, אוסר את כל הכחות השליליים שעומדים לו לנגף, מנטרל אותם לחלוטין, וכך יזכה שתפעל

שֶׁל פֶּסַח' שְׁבִלִילָה הַנְּשָׁגֵב - בְּדֹאגָה לְעִנְיֵים וְהַמְסַכְנִים, "כָּל דְּכָפִין יִיתִי וְיִכּוֹל, כָּל דְּצָרִיךְ יִיתִי וְיִפְסַח", וּמִמִּילָא רָאוּי לָנוּ לְלַמֵּד מִכֶּרֶךְ אֶף לְהַנְהַגְתָּנוּ, וְכִפִּי שְׁאָמַר בְּזֶה דְּבָרִים נִמְרָצִים הַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב הִכְהֵן טְרַאב זצ"ל אב"ד בִּירוֹת, בְּדַרְשָׁתוֹ לְקַהֵל עֲדָתוֹ ('דְּבַר טוֹב' דף צב, א):

"רָאוּי לוֹ לְכָל אָדָם לְזַכֵּר וּלְהַשְׁמִיעַ לְאַזְנוֹי מַה שְּׁמוֹצִיא מִפִּיו בְּסֵדֶר הַגָּדָה שֶׁל פֶּסַח: 'כָּל דְּכָפִין יִיתִי וְיִכּוֹל כָּל דְּצָרִיךְ יִיתִי וְיִפְסַח'. שְׁהֵלָא אִם רַק יֹאמַר בְּפִיו וּבִידּוֹ יִקְמָץ, קִמְצָא וְכִר קִמְצָא - מוֹטֵב לוֹ שְׁהֵיָה מוֹחֵק דְּבַר זֶה מִסְפָּרוֹ וְלֹא יִשְׁמַע עַל פִּיו לֹאמַר 'כָּל דְּכָפִין' מֵאֲשֶׁר לְהַחֲזִיק עֲצָמוֹ שְׁקָרוֹ, כִּי בְּפִיו אוֹמַר - וּמֵאוּמָה אֵינוֹ עוֹשֶׂה. וּבְפֶרֶט שְׁגָם הָעִנִּי שְׁאִין לוֹ מַה לְאַכֵּל וְהוּא שְׂרוּי בְּצַעַר, אֵיָה שְׁמַחְתּוֹ שְׁצוּהוּ הָאֵל יִתְבָּרַךְ 'מוֹעֲדִים לְשְׁמַחָה'? בְּמִקּוֹם שְׁמַחָה - שָׁם מוֹצֵא אֲנַחְתָּה. לְכֵן הָאִישׁ הֵיָרָא אֶת ה', עִקְר שְׁמַחְתּוֹ תְּהֵיָה לְשִׂמְחָה אֶת הָעִנִּי וּלְבַדֵּק אַחֵר הַצְּנוּעִים אֲשֶׁר יְבוֹשׁוּ וְיִכְלָמוּ לְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, וְהוּא יִמְצֵא לָהֶם מִכִּיסוֹ וּמִמְמוֹנוֹ בְּתוֹסֶסֶת מְרֻבָּה, וְשִׂבַּח הוּא לוֹ לְפָנָי אֲבִינוֹ שְׁבַשְׁמִים בְּמָה שְׂזוּכָה וּמְזוּכָה לְאַחֲרִים לְקִים מְצוֹת ה' חֲשׂוּבָה זו."

סְגֻלַּת 'לֶחֶם עֲנִיִּים'

נִצִּינוּ, שְׁמִכְלַל מְצוֹת 'קִמְחָא דְּפִסְחָא', מְצִינוּ מִנְהַג בְּדַבְרֵי הַקְּדָמוֹנִים לְאִפּוֹת לֶחֶם לְשַׁבַּת הַגָּדוֹל' וּלְחַלְקוֹ לְעֲנִיִּים, וְהִיא סְגֻלָּה לְפִרְנֶסָה וְשִׁפְעַ, כִּפִּי הַמוּבָא בְּשִׁל"ה הַקְּדוֹשׁ (פִּסְחִים גַּר מְצוּה יד): "מְצֵאתִי: כְּתַב הַר"ר אֲשֶׁר ז"ל

הַהֲלָכוֹת וְשִׁנוּנָן, אֲזִי יִפְתָּחוּ לוֹ כָּל הַשְּׁעָרִים, וְיִהְיֶה יָכוֹל לְהַכְנִס לְחַג הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה בַּע"ה בֶּן חוֹרִין מִכָּל הַקְּשָׁיִים הַמְקִיפִים וְהַמְצָרִים לוֹ, וְכֶךְ יִמְשִׁיךְ לְהַתְמִיד בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה, מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ, שְׁאִין לֶךְ בֶּן חוֹרִין אֲלֵא מִי שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, כְּאָמוֹר.

חֲשִׁיבוֹת הַהֲשָׁתַתְּפוֹת ב'קִמְחָא דְּפִסְחָא'

קְשָׁיִים וּמִפְרִיעִים רַבִּים בָּאִים עַל הָאָדָם בְּסִבַּת הַקְּטְרוּגִים וּמִדַּת הַדִּין הַמְתוּחָה עָלָיו, וְנִשְׁאֲלַת הַשְּׁאֵלָה: כִּיצַד יְעוֹרֵר עָלָיו מִדַּת הַרְחָמִים? הוֹרוֹנוּ רְבוּתֵינוּ שְׁהַדְרִךְ לְעוֹרֵר מִדַּת הַרְחָמִים הִיא עַל יְדֵי מְצוֹת הַצְּדָקָה, כִּפִּי שְׁכַתַּב רַש"י (בְּרַאשִׁית יח, טז): כָּל הַשְּׁקִפָּה שְׁבַמְקָרָא - לְרַעָה, חוּץ מ'הַשְּׁקִיפָה מִמְעוֹן קוֹדֶשֶׁךְ' (דְּבָרִים כו טו), שְׁגָדוֹל כַּח מְתַנּוֹת עֲנִיִּים שְׁהוֹפֵךְ מִדַּת רוּגְזוֹ לְרַחֲמִים. וְיִדוּעִים דְּבָרֵי הַזֶּה"ק שְׁלַפְעָמִים מְתוּחָה מִדַּת דִּין עַל הָאָדָם, וְרוּצָה לְפַגְעַ בּוֹ, מַה עוֹשֶׂה הַקַּב"ה? מְבִיא לְפָנָיו אֵיזָה עֲנִי כְּדֵי שְׁיִטִּיב לוֹ וְיִרְחַם עָלָיו, וְכֶךְ נִמְשַׁכֵּת עָלָיו עֲצָמוֹ מִדָּה שֶׁל חֶסֶד וְרַחֲמִים, וְהֵרִי הוּא נִצְלָא.

וּמִמֶּשׁ כְּדֵי לְעוֹרֵר עָלֵינוּ רַחֲמִים, תִּקְנוּנוּ לָנוּ מְצוּה חֲשׂוּבָה, שְׁהִיא אַחַת הַמְצוּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת הַמְבַשְׂרוֹת אֶת בּוֹא הַחַג הַקְּדוֹשׁ - מְצוֹת 'קִמְחָא דְּפִסְחָא', נְתִינַת מְעוֹת לְעֲנִיִּים לְצָרְךָ קִנִּית מְצוֹת וְשְׁאָר הַדְּבָרִים הַנִּצְרָכִים לְחַג.

בְּוִדָּאֵי שְׁצָרִיךְ כָּל אָדָם לְאַחֵז בְּמְצוֹת 'קִמְחָא דְּפִסְחָא' בְּכָל כַּחוֹ וּבְכָל מְאוּדוֹ - מְמוֹנוֹ, יִתְבּוֹנֵן כִּיצַד הַחֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים מְסַדְרֵי הַהַגָּדָה, רָאוּ לְנַכּוֹן לְפַתַּח אֶת סֵדֶר הַהַגָּדָה

א. וְלֵאוֹר זֹאת בְּאֵר בְּסִפְר 'תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף' (פֶּרֶשֶׁת וַיְקַרְא) אֶת מֵאֵמֶר הַפְּסוּק (דְּבָרִים יג, יח) "וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמִיךָ", הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלַח לָךְ עֲנִי כְּדֵי לְרַחֵם עָלָיו, וּמִמִּילָא אֶף אִתָּה זוֹכָה לְרַחֲמִים. וְכֵן בְּאֵר לְשׁוֹן הַכְּתוּב (תְּהִלִּים סב, ג) "וְלֶךְ אֲדֹנָי חֶסֶד כִּי אִתָּה תִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ", דְּהֵינּוּ שֶׁה' מְזַמֵּן לְאִישׁ אֶת הַחֲסִדִּים בְּכֹנֶה תַחֲלָה, כְּדֵי שְׁאִתָּה תִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ, כְּמוֹ שְׁהָאִישׁ עוֹשֶׂה חֶסֶד, כֶּךְ יִגְמַל הַקַּב"ה עִמּוֹ מִמֶּשׁ כְּמַעֲשָׂהוּ, וְגַם עָלָיו יִמְשַׁכּוּ חֲסִדִּים.

ב. נִצִּינוּ, שְׁמַתָּר לְתַת 'קִמְחָא דְּפִסְחָא' מִכְּסָפֵי מַעֲשֵׂר, וְאֶף עַל פִּי שְׁדָּבָרִים שְׁבֻחוּבָה (כְּנוֹן מְתַנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים, מַחֲצִית הַשְּׁקֵל, פְּדִיון כְּפָרוֹת, עֲזוֹ מ"ב תְּרַצֵּד סק"א) אֵין לָתֵן מִכְּסָפֵי מַעֲשֵׂר, וְקִמְחָא דְּפִסְחָא - מִשְׁמַע שְׁהוּא חַיּוּב, הוֹרוּ הַפּוֹסְקִים שְׁהוֹאִיל וְקִמְחָא דְּפִסְחָא אֵין שְׁעוֹר לְחַיּוּבוֹ, אֲזִי כָּל מַה שְׁנוֹתוֹן מַעֲבָר לְפְרוּטָה - יְכוֹל לְתַת מִכְּסָפֵי מַעֲשֵׂר [וְכֵן פֶּסֶק לְהַלְכָה הַגָּאוֹן רַבִּי יְהוּדָה דְרָעִי שְׁלִיט"א רַב וַאב"ד בְּאֵר שְׁבַע בְּהַגְדַּת 'אִמְרֵי יְהוּדָה', וְהוֹסִיף שְׁטוֹב שְׁיַעֲשֶׂה תְּנָאֵי קְבוּעַ שְׁבָרְצוֹנוֹ לְתַת כָּל צְדָקָה שְׁיִרְאָה לוֹ מִכְּסָפֵי מַעֲשֵׂר, וּבְכֻלָּל זֶה 'קִמְחָא דְּפִסְחָא']

דְּרֹךְ הָאֱלֹשִׁיף הַקְּדוֹשׁ - הַנְּהִיגָה הַרְאוּיָה לְבַעַל תְּשׁוּבָה

תחלה וראש גלף בדרך אשר סלל האלשיף הקדוש, בספרו על התורה (שמות יג, י) המבאר על סדר 'קדש ורחץ' מהי דרך העבודה הראויה לבעל תשובה בבואו להתקרב לבוראו, ולרחץ מטמאת עברות שבגידיו:

קדש ורחץ - כתב האלשיף הקדוש: "רמז כי כל איש ישראל אשר חננו ה' דעת, והשיגה יד שכלו כי לא טהור הוא מדברי עונות גברו מנו, ויחשב מחשבות להביט אל האלהים אשר בראו - כי טרם החילו לסגף עצמו, תחת תענוגי רשעתו יתחיל בקל תחלה, הלא הוא לקדש עצמו במתן לו, וזהו אמרו קדש: ואחרי כן ראוי לו שירחץ מכל אשמת דבר, כדברי הנביא (ישעיה א טז) רחצו הזכו בכל תמרוקי תשובה הראויים".

וכן למדונו רבותינו דרך ההוראה לבעלי תשובה, קדם כל 'קדש' - להתקדש בתורה ויראת שמים, להאיר את הנפש באור התורה, ורק לאחר מכן 'ורחץ', להתעסק בהרהורי תשובה ולסלק מעצמו כל דבר שמפריע לו בעבודת ה', ונהג בו שלא כשורה, רק כף יכול להגיע לידי תקון נכון.

כרפס - ירק שהוא מאכל עניים מצטמק ויפה לר', לרמז לבעל תשובה, שראשית כל עליו להתנתק מרדיפת המעדנים, ולהסתפק במועט, שכן אין התורה נכנסת באדם הרודף אחר מעדנים, וכפי שהביא הגאון הרב חיד"א זיע"א (שמחת הרגל למוד ג): "כדרך המצפה, שלא הספיק בצקם להחמיץ, וגם הוא לחם עני - ילמד האדם דעת שלא ידקדק באכילתו וגם יהיה בחפזו. וזה עקר גדול שלא להתענג באכילה ושתיה, כי אין יצר הרע מצוי אלא מתוך אכילה ושתיה, ואמרו רבותינו (הובא בתוס' כתבות קד, א): 'עד שאדם מתפלל שיכנס

בהלכות פסח, נהגו כל ישראל לעשות לחם בערב שבת הגדול, הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו, וקורין אותו 'חלת עני', ובלע"ז לחם בית הכנסת, ומחלקין אותו לעניים. ומיום שזלזלו בו, נשתלחה מארה בתבואה, עכ"ל. ושמעתי בשם הגאון מהרש"ל שהיה דורש, כל אחד יאפה חלה אחת או תבשיל אחד מקמח הנטחן לפסח, כי שמא היה שם חשש חמץ, ויתלה אותו בהוא שנטל מהם. ואפשר, שאותו 'חלת עני' היה גם כן מקמח הנטחן לפסח. וראוי לאדם לקדש בקדשה זו לתן מקמחו לעניים, שיאכלו קדם פסח, ואז הקמח של פסח יהיה ביותר מקדש".

מקור פיוט 'קדש ורחץ'

בפתיחת 'הגדה של פסח', מופיע פיוט מחרז בן ט"ז מלים - פיוט 'קדש ורחץ', שביסודו נתחבר להקל על זכירת מבנה סדר ליל הפסח. ישנו דעות שונות באשר למחברו, יש המיחסים אותו לרבי יוסף טוב עלם, [פיטון מנרבונא, מזכר ברש"י ובתוס' מספר פעמים בש"ס], יש המיחסים אותו לרבי שמואל מפליזא¹ [מבעלי התוספות, מרבותיו של מהר"ם מרוטנבורג], אולם במחזור ויטרי (הלכות פסח סי' סה) מבאר שכתבו רש"י הקדוש, רבי שמואל יצחקי, וכך מקבל.

גדולי ומאורי ישראל הבינו לנכון, שפיוט זה אשר נתחבר על ידי ראשונים כמלאכים, ונתקבל בכל תפוצות ישראל, בודאי קדשתו ועמק ענינו נשגב כאמתה של תורה, לכן בארו פיוט זה של 'קדש ורחץ' כל אחד לפי דרכו בדרך פרד"ס, תלו בו פלפולים, רמזים, באורי מוסר, ואף אנו נציג בראשית דברינו מספר רעיונות על פי המובא בספרי רבותינו הקדושים, אשר מפיהם אנו חיים וממיימיהם אנו שותים:

1. עין אוצר תפלות ח"ב עמ' 964 ושם תקן את הבית השלישי במקום 'רחצה' - רחץ, וכך מואר מבנה החרוז של הפיוט, שלושה חרוזים פנימיים ושניים חיצוניים: ורחץ... רחץ... רחץ - מוציא מצה... כורף... עורף... ברך - הלל נרצה.

אָרֶךְ, תְּשִׁיב אֶל לִבְךָ דְבָרֵי הַתְּנָא בְּאֲבוֹת (ו).
 ט: "לְפִי שִׁבְשַׁעַת פְּטִירְתוֹ שֶׁל אָדָם אֵין מְלוּיִן
 לוֹ לְאָדָם לֹא כֶסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אֲבָנִים
 טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת אֶלָּא תוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
 בְּלִבְד".

מַגִּיד רַחֲצָה - לֹא רַק שִׁתְהִיָּה אֶתְהָ בַעַל
 תְּשׁוּבָה, אֶלָּא 'מַגִּיד' לְאַחֵרִים וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה,
 מְשַׁפֵּיעַ עֲלֵיהֶם שְׁיִרְחִצוּ מַעֲוֹנוֹת שְׁבִידֵיהֶם,
 תְּהִיָּה מְזַכֵּה הַרְבֵּים.

מוֹצִיא מִצָּה מְרוֹר כּוֹרֵךְ - הַמִּצָּה רִמְזָה לְיִצְרָה
 הַטּוֹב, תְּגַבִּיר בְּנַפְשְׁךָ אֶת כַּח הַיִּצְרָה הַטּוֹב,
 וְאֵז תְּגִיעַ לְבַחֲנִית 'מְרוֹר כּוֹרֵךְ', לֹא רַק
 שִׁתְתַּגְּבֵר עַל הַיִּצְרָה הָרָעָה, אֶלָּא אֲדַרְבֵּה תְּכַרְךָ
 אוֹתוֹ לְעִבּוּדַת ה', תְּשַׁתְּמֵשׁ בּוֹ כְּכֹלִי לְעִבּוּדַת
 ה', כְּמֵאֲמַר חֲזו"ל (בְּרֻכּוֹת נד, א) "וְאֶהְבֵּת אֶת
 ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל לְבָבְךָ, מֵאִי בְּכֹל לְבָבְךָ? שְׁנֵי
 יִצְרָיִךְ, בְּיִצְרָה טוֹב וּבְיִצְרָה הָרָע".

שְׁלַחַן עוֹרֵךְ צְפוֹן בְּרֵךְ - אִם תְּגִיעַ לְדַרְגָּה
 שְׁכָזוֹ, שְׁלַחַנְךָ עָרוּךְ וּמוֹכֵן לְפָנֶיךָ לְעוֹלָם הַבָּא,
 וְשִׁכְרָ רַב צְפוֹן לָךְ, כְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק (תְּהִלִּים לא)
 "מָה רַב טוֹבְךָ אֲשֶׁר צִפְנָתָה לִירְאִיךָ".

הִלַּל נִרְצָה - וְאַחַר כֵּךְ תִּזְכֶּה לְהִלַּל שֶׁל חֲרוֹת,
 וְתִהְיֶה נִשְׁמָתְךָ רְצוּיָה לְפָנֵי הַבוֹרָא וְצְרוּרָה
 תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׁכִינָה.

**דְּרָךְ הַחֵיד"א וְצ"ל - טו"ב תְּרוּצִים עַל קְשִׁיָּה
 מְפֹרָסָמַת**

הַגָּאוֹן חֵיד"א בְּסִפְרוֹ 'שְׁמַחַת הַרְגָּל' (לְמוֹד ג)
 בְּרַב גְּאוֹנוֹתוֹ הַמְּפֹלְיָאָה, בְּאֵר כֵּיצַד רְמוּזִים
 עַל סֵדֵר 'קֹדֶשׁ וְרַחֲמֵיךְ', י"ז תְּרוּצִים עַל הַקְּשִׁיָּא
 הַיְדוּעָה: כֵּיצַד נִגְאָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָץ מִצְרַיִם
 אַחֲרֵי מָאתִים וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים, הֲלֹא בְּבְרִית בֵּין
 הַבְּתָרִים גְּזַר הַקַּב"ה שִׁישְׁתַּעֲבְדוּ אַרְבַּע מָאוֹת
 שָׁנָה, וּבּוֹדָאֵי 'לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְזַב וּבֶן אָדָם
 וַיִּתְנַחֵם' ח"ו.

קֹדֶשׁ - הוֹאִיל וְה' בְּרַחֲמֵי קֹדֶשְׁנוֹ בְּמִצְוֹת
 הַפְּסֻטָה, דָּם פְּסֻחַ וְדָם הַמִּילָה, הֲרִי קִיִּמָּא לָן

תּוֹרָה לְתוֹךְ גּוֹפּוֹ, יִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ מַעֲדָנִים
 לְתוֹךְ גּוֹפּוֹ. אֲמַנָּם נִרְאָה הַטַּעַם, דְּכִיּוֹן
 דְּהַמַּעֲדָנִים הֵן הֵם מַסְטָרָא אַחֲרָא, כְּמוֹ שֶׁכְּתַב
 בְּזֵהַר הַקְּדוּשׁ וְכו'. וְכָבֵד כְּתוּב בְּסִפְר 'מַגִּיד
 מִיִּשְׂרָאֵל' דְּמָרְוֹן ז"ל שֶׁתְּהָ מִיָּם יוֹתֵר מֵהַרְגָּלוֹ,
 וְאִמֵּר לוֹ הַמַּגִּיד שֶׁהִרְבָּה הַיִּצְרָה הָרָעָה, עַיִן שָׁם.
 וְאוֹי לְאֲזַנִּים שֶׁכָּךְ שׁוֹמְעוֹת! אִם עַל שִׁתִּית
 מִיָּם יוֹתֵר מֵהַרְגָּלוֹ הִרְבָּה הַיִּצְרָה הָרָעָה, מַה
 יַעֲשֶׂה הַמַּמְלָא גְּרוֹנוֹ יֵין וּמַעֲדָנֵי מְלֶךְ".

אָכוֹ, רַק בְּנוֹגַע אֵלֶיךָ - תְּקַמֵּץ וְתִצְמַצֵּם, אֲבָל
 בְּנוֹגַע לְמִצְוֹת הַצְּדָקָה - תֵּן בְּרוּחַ וּבְשִׁפְעָה,
 וְאִף זֶה נִרְמַז בְּסִימָן 'כְּרַפְס', שִׁישׁ לְחַלֵּק אֶת
 הַמְּלָא לְשָׁנִים: **כַּר** - כ"ף רי"ש, לְתַתּוֹ לְרִשׁ
 מְלֵא הַכַּף צְדָקָה, כְּמֵאֲמַר הַפְּסוּק (דְּבָרִים טו,
 ח): "כִּי פָתַח תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לֹ", פֶּס - לְשׁוֹן
 פִּיּוּס, רִמְזָה לְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ (ב"ב ט, ב): כֹּל
 הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעַנִּי מִתְבָּרַךְ בְּשֵׁשׁ בְּרֻכּוֹת,
 וְהַמְפִּיסוֹ בְּדְבָרִים - מִתְבָּרַךְ בִּי"א בְּרֻכּוֹת.
 וְזֹאת רִמְזוֹ גַם בְּלִשׁוֹן הַהַגָּדָה 'הָא לְחַמָּא
 עֲנִיא' - ה"א גִּימְטְרִיא ו' לְחַמָּא - שֶׁהַנּוֹתֵן
 מִלְחָמוֹ לְעַנִּי מִתְבָּרַךְ בּוֹ בְּרֻכּוֹת. וְאוֹלָם עַנִּי-
 י"א, דְּהֵינּוּ שֶׁהָעוֹנֵהוּ בְּדְבָרִים וּמְפִיסוֹ -
 מִתְבָּרַךְ בִּי"א בְּרֻכּוֹת.

יַחַץ - וְאִם יֹאמֵר אָדָם, אִם אֶתְּנֶה צְדָקָה יִגְרַע
 מִחֻלְקֵי וּמִחֻלְקֵי מִשְׁפַּחְתִּי, אֲזִי אוֹמְרִים לוֹ
 'יַחַץ', חֲצָה אֶת פְּתוֹ חֲצִיָּה לָךְ וְחֲצִיָּה לְעַנִּי,
 כְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק (שְׁעִינְהוּ נח, ז): "הֲלוֹא פָּרַס לְרַעַב
 לְחַמְרָךְ", הַצְּדָקָה הִיא הַהִשְׁקָעָה הָאֲמַתִּית שֶׁל
 הָאָדָם, וְכִדְבָרֵי ה' חֲפָץ חַיִּים 'צ"ל, עַל הַפְּסוּק
 (בְּמִדְבָר ה, י) "וְאִישׁ אֶת קֹדֶשׁוֹ לוֹ יִהְיֶה אִישׁ
 אֲשֶׁר יִתֵּן לְכַהֵן לוֹ יִהְיֶה": עַקֵּר גְּדוֹל וְחָשׁוּב
 שִׁצְרִיךָ כָּל אָדָם לְזַכֵּר בְּכֹל רִגַע מִיָּמֵי חַיָּו,
 רְכוּשׁוֹ הָאֲמַתִּי הֵם אֵף וְרַק פְּרוֹת עֲמָלוֹ הָרוּחָנִי
 עֲנִינֵי קֹדֶשׁה בָּהֶם הוּא מִתְעַסֵּק, וְכֵן הַמְּמוֹן
 אוֹתוֹ גוֹתֵן לְצְדָקָה, רַק קֹדֶשׁוֹ - לוֹ יִהְיֶה,
 וְרַק אֲשֶׁר יִתֵּן לְכַהֵן - לוֹ יִהְיֶה! כֹּל שֶׁאֵר
 קִנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, אֵינָם מֵהוּיָם קִנְיָן אֲמַתִּי.
 וְלָכוֹ עַל כֹּל שֶׁקָּל שֶׁאֵתְהָ נִהְנָה - תְּפָרִישׁ
שֶׁקָּל לְצְדָקָה, תִּרְאֶה אֶת זֶה כְּהַשְׁקָעָה לְטוֹחַ

לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה. וזהו מגיד, על דרך (תהלים קמז, יט) "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל", הינו קבלת התורה שבזכותה נגאלו קדם הזמן.

רחצה - על דרך שאמרו חז"ל (סוטה יא, ב) בזכות נשים צדקניות שהיו מרחיצות את בעליהן ונזקקות להם וגדרו עצמם מן העריות נגאלו ישראל ממצרים, והינו **רחצה** - שבשכר נשים צדקניות זכינו להגאל קדם הזמן.

מוציא - כיון שהגיעו ישראל עדי מ"ט שערי טמאה, ראה הקב"ה להוציאם ממצרים אע"פ שהוא במחצית הזמן, בעבור לא יחלטו בני' שערי טמאה, כי לו שהו עוד רגע כמימריה תחת טמאת מצרים, היו נמסרים בידי הסט"א וחילותיו לעולמי עד.

מצה - דאיתא בספרים שהיתה גלות מצרים בעון מכירת יוסף, הינו בעבור שמכרו השבטים את יוסף בעשרים כסף (בראשית לז, כח) גזר הבורא עשרים שנות גלות לכל שבט מעשרת השבטים שהשתתפו במכירה, עולה מאתים שנה, ועוד עשר שנים כנגד יוסף - שאף לו אשמה מסימת במכירתו, שכן הביא דבת אחיו רעה.

[וכן איתא בזהר חדש (פ' וישב הוב"ד בילקוט חדש ערך גלות י"ב): גלות מצרים היה בחטא מכירת יוסף, שלא ראה פני אביו כ"ב שנה. וגרמו לכל שבט כ"ב שנה להיות בגלות, הרי עשרה פעמים כ"ב - הוא מאתים ועשרים שנה. וא"כ למה היו רק מאתים ועשר שנה? אלא משום שעשרה שבטים הקדושים מתו בארץ הטמאה, והיה להם צער גדול, לכן נגרעו עשר שנים ונשתעבדו רק רד"ו שנה.]

וענין זה נרמז בדברי יוסף לאביו (בראשית מה, ט): "כה אמר בנך יוסף שמני אלהים לאדון לכל מצרים רדה אלי אל תעמד",

'הקדש מפקיע מידי שעבוד', ומפני שנתקדשנו בקדשת ה', פקע מאתנו שעבוד המצרים תוך הזמן.

ורחץ - כיון שרחצו ונטהרו ישראל מעון עבודה זרה שבידיהם, כדברי רש"י (שמות יב, ו): "משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה", הרי כדאי היא זכות אבות ראשונים להתעורר עליהם, ולהוציאם מן השעבוד קדם הזמן.

כרפס - אותיות ס' פָּרָךְ, לרמז שהעבדות המצרים בעבודת פָּרָךְ, באפן ש'קשי השעבוד השלים, כלומר שחשב הקב"ה את הקשי והעל שהוסיפו המצרים, יתר על הנקצב בעקר הגזרה של 'וענו אתם', והשלים בכך את השנים החסרות.

יחץ - על פי דברי המדרש (פרד"א פרק מז) טעם ליציאת ישראל לאחר רד"ו שנים: "ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה (שמות יב, מ) - רד"ו שנים ישבו ישראל במצרים, וה' שנים קדם שבא יעקב אבינו לשם נולדו לו ליוסף שני שבטים מנשה ואפרים והם מישראל, הרי רט"ו ימים ולילות - עולה ת"ל שנה שדלג הקב"ה הקץ שנא' 'קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות'". דהינו שגזרת ת"ל שנות שעבוד כוללת בתוכה ימים לבד. אם כן ישראל שעבדו בשנות השעבוד ימים ולילות ללא הפוגה, עלתה עבודת רט"ו שנים ימים ולילות, כעבודת ת"ל שנים של ימים לבד. וזה נרמז בסימן **יחץ** - שהשלימו את מדת הענוי הנקצב במחצית הזמן, שכן עבדו לילות כימים.

מגיד - בזכות שעתידיים לקבל תורה נגאלו קדם הזמן, כדברי רש"י (שמות ג, יב) על פסוק: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה" - וישאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש

אַרְצוֹת יַחַד עִם שְׁעֲבוֹד מִצְרַיִם, וַיַּעֲלֶה בְיָדָךְ הַשְּׁלֵמַת הַחֲשָׁבוֹן.

שְׁלַחַן - אָכַן צָוָה הַבּוֹרָא וְגָזַר 'וְעַבְדוֹם וְעָנוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה', אוֹלָם הַמִּצְרַיִם עָנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכַפְלָיִם, כְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק (דְּבָרִים כו, ו): "וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה" א. וַיַּעֲנוּנוּ - זוֹ פְּרִישׁוֹת דָּרָךְ אַרְץ, שְׁמֹנְעוּ אֹתָם מִתְּשֻׁמִּישׁ פֶּן יִרְבוּ. ב. וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה - עֲנוּי בְּעֲבוֹדַת פְּרָךְ. נִמְצָא שְׁעָנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל כְּפָלִים מִן הַנִּקְצָב בְּעֶקֶר הַגְּזֵרָה, לְכֵן הוֹצִיא אֹתָם בְּמַחְצִית הַזְּמַן. וְזֶה רִמָּז בְּאוֹמְרוֹ 'שְׁלַחַן' - כְּכַנּוּי לְתִשְׁמִישׁ, כְּלִשׁוֹן הַגְּמָרָא (נִדְרִים כ, ב) שְׁלַחַן עֲרַכְתִּי לוֹ. שְׁבַעְבוֹר תּוֹסֶפֶת עֲנוּי זֶה נִתְקַצֵּר הַזְּמַן.

עוֹרֵךְ - יוֹסֵף הַצַּדִּיק בְּהִיּוֹתוֹ מוֹשֵׁל מִצְרַיִם, קָבַע חֶק לְכָל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ (בְּרֵאשִׁית מז, כד) וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לַפְּרָעָה וְאַרְבַּע הַיְדֹת יִהְיֶה לָכֶם. וּמִמִּילָא אַע"פ שְׁנִכְבְּשׁוּ יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים לַפְּרָעָה, אִין לָהֶם לִתְּנוּ אֶלָּא חֲמֵשׁ הַיּוֹם לְעֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ וְשֶׁאֵר ד' חֲלָקִים - לְעַצְמָם, וְהַמִּצְרַיִם שֶׁהִקְשׁוּ עוֹלָם עָלֵיהֶם לְשַׁעֲבָדָם בְּיָמִים וּבְלִילוֹת לְלֹא מְנוּחַ, הָרִי עָלָה כָּל זֶה לְתִשְׁלוּם הַזְּמַן. עַל פֶּן עֶקֶר הַשְּׁעֲבוֹד הָיָה פ"ו שָׁנָה, וְנִמְחַל לָהֶם עַל שִׁמ"ד שָׁנִים הַנוֹתְרוֹת, שֶׁהֵם ד' פְּעָמִים פ"ו. וְזֶהוּ 'עוֹרֵךְ' עֲרַךְ אֶת שְׁעוֹר הַזְּמַן הַנִּקְצָב וְחִלְקָהוּ לְה' חֲלָקִים, וְתִמְצָא שֶׁהַשְּׁלִימוֹ בְּחֲמִישִׁית הַזְּמַן אֶת כָּל מַכְסַת הָעֲנוּי.

צָפוֹן - לְפִי שְׁבַגְזֵרַת הַשְּׁעֲבוֹד נֶאֱמַר 'אַרְץ לֹא לָהֶם', וְלֹא נִזְכְּרָה אַרְץ מִצְרַיִם בְּיַחְד - הָרִי יֵשׁ לוֹמַר שֶׁתִּשְׁלַם גְּזֵרַת הַשְּׁעֲבוֹד בְּשֶׁאֵר ד' גְּלִיּוֹת הָעֵתִידוֹת לְבוֹא. וְכֵן מוּבָא בְּמִדְרָשׁ (יִלְקו"ש בְּשַׁלַּח רמ"א) שֶׁאֱמַר הַקַּב"ה לְעֹזָא: "כָּלוּם אִמְרַתִּי בְּאַרְץ מִצְרַיִם! בְּאַרְץ לֹא לָהֶם" דְּבִרְתִּי". וְזֶהוּ 'צָפוֹן' שֶׁהַמֶּשֶׁךְ הַשְּׁעֲבוֹד צָפוֹן לָהֶם בְּגְלִיּוֹת אַחֲרוֹת.

שְׁבַעוֹן מְכִרְתִּי 'רְדָה אֲלִי' - תְּהִיּוּ גוֹלָיִם לְמִצְרַיִם רְד"ה שָׁנִים לְפִי הַחֲשָׁבוֹן הָאֱמוּר, וַיּוֹתֵר מִכֶּף - לֹא תַעֲמְדוּ יוֹתֵר בְּאַרְץ נֹכַר, וְתִזְכּוּ לְשׁוֹב אֶרְצָה.

הִינּוּ שְׁרִמְזוּ 'מִצָּה' - לְשׁוֹן מִצָּה וּמְרִיבָה, שֶׁהָיָה הַשְּׁעֲבוֹד כְּנֶגֶד עׁוֹן מְכִירַת יוֹסֵף, לְכֵן נִקְצָב לְרַד"ו שָׁנִים וְתוֹ לֹא מִיַּד.

מְרוֹר - תְּרוּץ מַהֲר"ש פְּרִימו (ע"י שְׁמַחַת הַרְגֵּל ד"ה רִיח"ג וּבְרֵאשׁ דָּוָד ר"פ שְׁמוֹת ד"ה דָּן) ע"פ דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ (בְּמַדְב"ר פ"ז): בְּשַׁעָה שֶׁיִּצְאֻ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הָיָה כָּל רֶבֶן בְּעַלִּי מוֹמִין, לְמָה? מִפְּנֵי שֶׁהָיָה יִגְעִים בְּטִיט וּבְלִבְנִים וְכו', ע"כ. וַיִּשְׂרָאֵל עַד שֶׁלֹּא קָבְלוּ תוֹרָה - דִּין עֶבֶד כְּנַעֲנִי לָהֶם הַיּוֹצֵא בְּשׁוֹן וְעִין, וְכִיּוֹן שֶׁחָבְלוּ בָהֶם אֲדוֹנֵיהֶם, יֵשׁ לָהֶם יִצִּיאָה לְחֵרוֹת קִדְּם הַזְּמַן.

או יֶאֱמַר עַל פִּי הַמְּבַאֵר בְּמִדְרָשִׁים (יִלְקו"ש בְּשַׁלַּח רמ"א) שֶׁעֶקֶר קִשִּׁי הַשְּׁעֲבוֹד הָיָה פ"ו שָׁנָה, מֵעַת שֶׁנוֹלְדָה מְרִים, וּמִצַּד עֶקֶר הַגְּזֵרָה - הָיָה צְרִיכִים לְהִיּוֹת מְשַׁעֲבָדִים בְּעֲנוּי ת"ל שָׁנִים, נִמְצָא שֶׁהַפְּחִית הַבּוֹרָא מְשַׁעֲבָדָם **שִׁמ"ד שָׁנִים**, שֶׁהוּא ד' פְּעָמִים פ"ו (81*4=344), דִּהְיָנוּ שְׁעַבְדוֹ בְּפְרָךְ חֲמִישִׁית מִן הַזְּמַן, וְנִמְחַל לָהֶם ד' חֲמִישִׁיּוֹת¹. וְהַטַּעַם כִּיּוֹן שֶׁחָבְלוּ הַמִּצְרַיִם בְּגוֹפָם - הָיָה חֲבִיבִים בְּד' דְּבָרִים, כְּדִין נִזְקֵי אָדָם, נִזְק צַעַר רְפוּי וּבִשְׁת, עַל כֵּן הַפְּחִית הַבּוֹרָא מְשַׁעֲבָדָם ד' חֲמִישִׁיּוֹת כְּאֱמוּר.

וְזֶהוּ 'מְרוֹר' - לְרַמֵּז עַל הַחֲבָלוֹת, הַמַּכּוֹת וּמוֹמֵי הַגּוֹף שֶׁנֶּגְרְמוּ לָהֶם הַמִּצְרַיִם, וְלְכֵן יִצְאוּ קִדְּם הַזְּמַן (אִם מִצַּד יִצִּיאַת עֶבֶד בְּשׁוֹן וְעִין, אִם מִצַּד חוֹבַת הַמִּצְרַיִם בְּד' דְּבָרִים, כְּאֱמוּר).

כוֹרֵךְ - דְּבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהַגְּרוֹת בְּאַרְץ לֹא לָהֶם הַחֲלָה עוֹד מְלֻדָּת יִצְחָק, וְלֹאֲחֵר רְד"ו שָׁנִים בְּמִצְרַיִם נִשְׁלְמוּ יְמֵי הַשְּׁהוּת בְּאַרְץ לֹא לָהֶם ת' שָׁנָה מִן הָעֵת הַהִיא. וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ: 'כוֹרֵךְ' - תְּהִיָּה כוֹרֵךְ קִשִּׁי מְגוּרֵיהֶם בְּשֶׁאֵר

ד. וּבָזָה בְּאֵרוֹ בְּסִפְרֵים חִיּוֹב אַרְבַּע כּוֹסוֹת, שְׁכֵן כּוֹס עוֹלָה גִּמְטְרִיא פ"ו, לְהַבִּיעַ אֶת חוֹבַת הַהוֹדָאָה עַל שֶׁהַפְּחִית הַבּוֹרָא ד' פְּעָמִים פ"ו שָׁנִים מִן הַשְּׁעֲבוֹד.

יחז - מרמז על ענין של קימת חצות, שיקום בחצות לקונן על חרבן הבית ולעסק בתורה, ויש בזה תועלת גדולה מאד לנפשו.

רחצה - יערף לעצמו חשבון נפש בכל לילה, ומה שימצא ראוי לתקן - יעשה זאת תכף ומיד.

מוציא - כל מגמתו בתורה ומצוות וסגופים יהיה להיות מוציא ניצוצות הקדשה שנטמעו בין הקלפות.

מצה - יסתפק באכילתו שיהיה בבחינת לחם עני, בצמצום, שכן אהבת המעדנים מקורה בסטרא אחרא.

ומעיד הגאון חיד"א (שם): "ואני שמעתי מפי מגידי אמת, שבזמן הרב הגדול, קדוש יאמר לו, מלמד בגסים כמהר"ר יוסף קובו זצ"ל, כשבתו על פסא ממלכתו בשלונקי, היה איש אחד צנוע, שאמרו שהיה לו מגיד ומגלה רזים. והלכו אצלו מגדולי ישראל רבני העיר, המה ראו כן תמהו, שהיה אומר סודות ונסתרות, ולפני כן לא היה במדרגה זו כלל. והגיעה השמועה להרב הגדול הנזכר מפי רבנו, וכה ענם: 'צאו וראו, כיצד איש זה מתנהג באכילה ושתיה'. והשיבוהו 'ידענו שהוא אוכל הרבה יותר משאר בני אדם', והשיב הרב הגדול הנזכר: 'אם כן, אין צריך בדיקה וחפוש, פיו מעיד בו כי הוא מהסטרא אחרא, שהקדשה אינה שורה באדם שהוא אוכל הרבה. אני גוזר ששום אחד לא ילך אצלו'. וכך היה, שפרשו ממנו, ונתגלה שהיה כחו מהסטרא אחרא".

מרור - רומז שיאנח אדם על מעשיו הרעים בשברון הלב.

כורף - לכרף קדשה ועוד קדשה, לחבר מיים ולילות, ויוסיף עוד ועוד מחיל אל חיל, בהשכמה ובהערבה מבית כנסת לבית מדרש,

ברו - דבגמרא (ברכות מז. ב) מקשה על רבי אליעזר ששחרר עבדו והשלימו לעשרה מדינא ד'כל המשחרר עבדו עובר בעשה' שנאמר: 'לעולם בהם תעבדו', ותרצו 'מצוה דרבים שאני'. ושוב איכא טעמא רבה דדחינון האי מקמי האי. ואף בענינו, אלו היה ממשיך השעבוד היו נשקעים בני' שערי טמאה, אזי לא היתה להם תקומה ח"ו לעמד ולברך את ה', לכן שחרורם וגאלתם הוא בגדר 'מצוה דרבים' הדוחה עשה של 'לעולם בהם תעבדו'.

הלל - להיות שירדה השכינה הקדושה כביכול עמהם בשעבודם, ונצטערה עמם, כמאמר ה' יתברך ליעקב אבינו ע"ה: (בראשית מז. ד): אנכי ארד עמך מצרימה, על ידי זה השלם הזמן החסר לת' שנים. וזהו רמז 'הלל' בגימטריא 'אדני' לרמז על כבוד שכינה.

נרצה - גימטריא מש"ה, דלפי המבאר לעיל, נמחל להם מן השעבוד שמ"ד שנים, וכך זה היה בזכות מש"ה, שעלתה לחשבוננו אות יתרה על שמ"ד - שמ"ה. ונרמז באומרו (שמות ג. יב): 'וזה לך האות כי אנכי שלחתיך', האות היתרה בין שמ"ד למש"ה. על כן יצאו קדם הזמן.

דרך החיד"א זצ"ל - הנהגה הראויה לבעל תשובה

עוד רמז החיד"א ב'שמחת הרגל' בפיוט זה ארחות ישר, והנהגה הראויה לבעל תשובה:

קדש - ראשית כל יקדש עצמו יפרש ממעשיו הרעים.

ורחץ - לאחר שיראה בעיניו כי שלט ביצרו ופרש פרישות גמורה מחטאתו, ירחץ את כתמי עוונותיו בדמעותיו, וזו תשובה מעלה.

כרפס - יתנהג בענוה, כדגמת הירק הזה שהוא שפל, כך יתנהג גם בעל תשובה.

אָבֵל כְּאִשֶּׁר שָׁב בְּתַשׁוּבָה - מִחֲזִיר אֶת הַכֹּל לְצַד הַקְּדוּשָׁה.

הֵלֵל - יִקְבַּל הַכֹּל בְּשִׂמְחָה, גַּם דְּבָרִים שֶׁנֶּרְאִים לוֹ קָשִׁים, אֲזִי יֵהַלֵּל וְיִשְׂבַּח לְהַקְב"ה, וְיֵאָמֵן דְּכֹל מֵאֵי דְעֵבִיד רַחֲמָנָא - לְטַב עֵבִיד'.

נִרְצָה - אִם עָשָׂה אֶת כָּל זֶה, הַקְב"ה רוֹצֶה מֵעֲשָׂוֹ.

דְּרָכִים נוֹסְפוֹת בְּבֵאוֹר הַפִּיּוּט

וְעַיִן עוֹד בְּסִפְרָא מוֹעֵד לְכֹל חַי (ס' ד') לְהַגְאֹן מֵאֲזַמִּיר רַבֵּי חַיִּים פְּלָאג'י זַצ"ל, שֶׁהֵבִיא בְּזֶה עוֹד ב' דְּרָכִים, הַדְרָךְ הָרֵאשׁוֹנָה, לְרַמֵּז אֶת הַסְּבוּת לִירִידַת יִשְׂרָאֵל לְכוֹר הַבְּרָזֵל לְמִצְרַיִם, וְהַדְרָךְ הַשֵּׁנִי, תְּרוּצִים עַל הַקְּדַמַּת זְמַן הַשְּׁחֵרוּר (עַל דְּרָךְ שְׁדַרְךָ רַבְּנֵי הַחִיד"א, וְהַבְּאֵנוּ דְּבָרֵינוּ לְעִיל). וְעַיִן עוֹד בְּשׁו"ת שְׂאֲרִית יוֹסֵף (ח"ג דְּרוֹש א') לְרַבֵּי יוֹסֵף יְדִיד הַלּוֹי, רַב וּמו"צ שְׁכוּנַת הַבּוֹכְרִים בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁבֵּאֵר עַל דְּרָךְ מוֹסֵר, וְתַרְוָה נַחַת.

וּמִבֵּית מִדְרָשׁ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ לְבִקּוֹר חוֹלִים וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה.

שְׁלַחַן - יַעֲטֵר שְׁלַחַנּוֹ בַּעֲנִיִּים, בְּבַחֲיַנַּת "וְעַנִּיִּים מְרוֹדִים תָּבִיא בֵּית" (ישעיהו נח, ז) וּבַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים כְּדַבְרֵי הַתַּנָּא (אבות א, ד): "יְהִי בֵּיתְךָ בֵּית וְעַד לְחֲכָמִים". וְגַם יְדוּעַ, שֶׁשְׁלַחַן אוֹתִיּוֹת לְנַחֲשֵׁי, וְעַל יְדֵי שְׁמַחְזִיק לומדי התורה, מִחֲזִיק בְּרַפִּים דְּקָדְשָׁה וּמְקַצֵּץ רַגְלֵי הַנַּח"שׁ שֶׁלֹּא יִשְׁכְּנוּ, וְהַשְׁכִּינָה תָּמִיד תִּהְיֶה בְּמַעוֹנוֹ.

עוֹרֵף - יִשְׁקַל וְיִמְדַּד עֵרֶף שְׁלַחַנּוֹ וְדַמֵּי סְעוּדָתוֹ, וְכַנְגֵּד זֶה יִתֵּן לְעַנִּיִּים הַגּוֹנִים.

צָפוֹן - יִצְפִּין מֵעֲשָׂוֹ הַטּוֹבִים וְלֹא יִפְרָסֵם אוֹתָם.

בָּרַךְ - יִשְׁתַּדֵּל שֶׁכָּל אוֹתָן מִצְוֹת שֶׁלוֹ שֶׁנֶּחֱטְפוּ בְּיַד הַחִיצוֹנִים, יַעֲלֶה אוֹתָם לְצַד הַקְּדוּשָׁה אֶל מְקוֹם הַקְּדוּשָׁה הַבְּרָכָה הָעֲלִיוֹנָה. כִּי יְדוּעַ שֶׁכְּאִשֶּׁר אָדָם חוֹטֵא, אֲזִי גַם הַמִּצְוֹת שֶׁעוֹשֶׂה וְתוֹרָה שְׁלוֹמֵד נִשְׁבִּים בְּיַד הַסְטֵרָא אַחֲרָא,

הַנְּהֻגוֹת מְעֻשְׂוֹת לְלֵיל הַסְּדֵר

הַפְּכָנוּ מֵהֵיוֹת עֲבָדִים לְבִשְׂרָ וְדָם - לְהֵיוֹת עֲבָדִים לְבוֹרָא יְתִבְרָךְ, וְזוֹ הַזְּכוּת שְׁלַנּוּ, שֶׁמִּחְתָּנוּ כָּל הַיָּמִים, וְעַל כֵּן אָנוּ חוֹגְגִים מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה בְּשִׂמְחָה בְּטוֹב לֵבָב וְרוֹמְמוֹת נֶפֶשׁ. אֲשֶׁר עַל כֵּן, צָוָנוּ הַבוֹרָא לְקַיֵּם לֵילָה שְׁכַל כְּלוֹ דְּקְדוּקֵי הַלְּכָה, כֹּל כְּלוֹ הוֹרָאתָ עֲבָדוֹת לְבוֹרָא, וּבְכֵן אָנוּ מְשֻׁרְשִׁים אֶת מֵהוּתָהּ הָאֲמִתִּית שֶׁל גְּאֻלַּת מִצְרַיִם לָנוּ, לְבַנְיָנוּ וּלְמִשְׁפַּחְתָּנוּ.

לְזַכּוֹי הַרְבִּים, נְסִדֵּר בְּעֵזְרַת ה' הַלְּכוֹת קֶצֶת מְעֻשְׂוֹת לְלֵיל הַסְּדֵר בְּלִשׁוֹן קֶצֶרָה, לְמַעַן יְהִי כָּל אֶחָד יוֹדֵעַ אֶת הַמְּעֻשָׁה אֲשֶׁר עָלָיו לְעֻשׂוֹתָהּ:

לֵיל הַסְּדֵר - הַלְּכוּתֵינוּ וְהַנְּהֻגוֹתֵינוּ מְרֻבּוֹת כְּחוֹל הַיָּם, עַל כֵּן שָׁלַב מְשַׁלְּבֵי לֵיל הַסְּדֵר נֶאֱמָרוּ תַלְמֵי תַלְמִים שֶׁל הַלְּכוֹת, סְפָרִים שְׁלֵמִים נִכְתְּבוּ עַל לֵיל הַסְּדֵר וְדִינָיו, וּמִדּוּעַ כֵּן הַדְּבָר?

מִבְּאֵר הַגַּר"ש בְּרַעְוּוּדָה זַצ"ל: אֶחָד מִתְּפַקִּידֵינוּ שֶׁל לֵיל הַסְּדֵר, הוּא לְשִׁרְשׁ טְעוֹת נְפוּצָה, יֵשׁ הַמְּרוֹגִישִׁים שֶׁמַּעַת שֶׁיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם - הַפְּכָנוּ לְבַנְיָ חוֹרִין, וְאָנוּ חֲפְשִׁיִּים לְעֻשׂוֹת כְּכֹל הָעוֹלָה עַל רוּחָנוּ, 'לְהֵיוֹת עִם חֲפְשִׁי בְּאַרְצָנוּ'... כְּאִמּוֹר זֹו טְעוֹת גְּמוּרָה, בְּגְאֻלַּת מִצְרַיִם לֹא הַפְּכָנוּ כְּלָל וְכָלֵל לְחֲפְשִׁיִּים, אֲלֵא עֲבָרְנוּ מְרֻשּׁוֹת לְרֻשּׁוֹת, 'הֵלְלוּ עֲבָדֵי ה' - וְלֹא עֲבָדֵי פְרַעֲהוּ',

ה. עֶשֶׂר יְסוּדֵי הַדְּבָרִים, מִסְפֵּר 'חֲזוֹן עוֹבְדֵינָה' - הַלְּכוֹת פֶּסַח, שְׁצִין בְּשׁוּלֵי כָּל הַלְּכָה הֵיכּוֹ מִקּוֹרָה, וּמִבְּטֵן אֵיזָה סִפֵּר מוֹצָאָה, עַל כֵּן לֹא הַבְּאֵנוּ מִקּוֹרֵי הַלְּכוֹת, וְהַמְּבַקֵּשׁ לִידַע זֹאת - יַעֲזֵן שָׁם.

הַהֲכָנָוֹת לְלַיִל הַסֵּדֶר:

חֲפָשִׁיִּים לְגַמְרֵי מִן הַטְּמֵאָה, וּבִנְקֵל וּבְנִסְתָּה וְחוֹדְרַת הָאֲמוּנָה בְּלִבּוֹת, וְנִצֵּר מִשְׂרָשְׁיוֹ יִפְרָה וְעֲשֶׂה פְרִי.

❖ יְהֵא שְׁלַחְנו עָרוֹף מִבְּעוֹד יוֹם, כְּדֵי שְׁכַאֲשֵׁר יָבוֹא לְבֵיתוֹ - יִקְדֵּשׁ מִיַּד אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים.

❖ יֵלֵד הַמִּבִּין בְּסִפּוֹר יְצִיאַת מִצְרַיִם, מִצְוֶה לְתַת לְפָנָיו יָיִן לְאַרְבַּע כּוֹסוֹת. אֲמַנָּם אֵינּוּ חֵיֵב בְּשַׁעוֹר רַב־יַעֲיֵית, וְאֶפְשֵׁר לְתַן לוֹ מִיַּץ עֲנָבִים.

❖ לְכַתְחֵלָה יֵשׁ לְהַתְחִיל אֶת עֵרִיכַת הַסֵּדֶר בְּלִיל פֶּסַח דּוֹקָא אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים כְּדֵי שְׁיִקְיָם מִצְוֹת אַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּלִילָה וְדֹאֵי. וְטוֹב לְהַחְמִיר וּלְקַדֵּשׁ רַק לְאַחַר שְׁיִגִיעַ זְמַן רַבְּנוּ תָּם, אוֹלָם אִם יֵשׁ לוֹ יְלָדִים קְטַנִּים - אֵין לְהַחְמִיר בְּזֶה, מַחְשֵׁשׁ שְׂמָא יִשְׁנוּ הַתִּינוּקוֹת, וּיְבַטֵּל מִצְוֹת 'וְהַגְדַּת לְבַנְךָ'.

❖ כָּתַב ה' שְׁלַחְתָּן עָרוֹף' (או"ח תעב, טז): "מִצְוֶה לְחַלֵּק לְתִינוּקוֹת קְלִיּוֹת וְאֶגוֹזִים, כְּדֵי שְׁיִרְאוּ שְׁנוֹי וְיִשְׁאַלוּ". וּבִיַּמִּינוּ - כֹּל אֶחָד יִשְׁתַּדֵּל לְמִשְׁרָף לֵב יְלָדוֹ, לְפִי מַה שֶּׁהוּא מְכִיר בָּהֶם, אִם בְּהַפְתָּעוֹת, פְּרָסִים, מִיַּנִּי מִתִּיקָה, דְּבָרִים טוֹבִים, וְכו'.

❖ וּמְכַל שְׁכֵן שְׂלֵא יִשְׁתַּהֵּה סֵתָם בְּשִׁיחָה בְּטִלָּה, וּבִפְרֵט אָדָם שְׂמִסְבִּים אֲצִלוֹ אוֹרְחִים - לֹא יִתְחִיל בְּהִגִּיעוֹ הַבֵּיתָה לְשֵׁאל בְּשִׁלּוּמָם, מַה נִּשְׁמַע? אֵיךְ אֲצַלְכֶם? אֵיךְ הַיְלָדִים? אֲלֹא מִיַּד יִתְחִיל בְּעֵרִיכַת סֵדֶר לַיִל פֶּסַח.

❖ הַשְּׁלַחְתָּן שְׁיִהִיָּה מְסֻדָּר בְּכָלִים הַמִּיַּחֲדִים וְהַיִּפִּים בְּיוֹתְרוֹ, לֹא יִתֵּן עָלָיו כָּלִים חַד פְּעַמִּים, [אֲלֹא אִם כֵּן מְדַבֵּר בְּכָלִים חַד פְּעַמִּים מִיַּחֲדִים וְיִקְרַתִּים, וְיֵשׁ כְּאֵלוֹ בְּנִמְצָא]. מִצְוֶה לְנַהֵג שְׂרָרָה וּלְהַתְכַבֵּד בְּכָלִים נְאִים דְּרַף חֲרוּת. וְיִדוּעַ מְסַפְרִים הַקְּדוּשִׁים שְׂאָדָם נוֹהֵג בְּשְׂרָרָה בְּזִמְן שֶׁל מִצְוֶה כְּמוֹ בְּלִיל הַסֵּדֶר, אֲזִי מִתְקַן בְּזֶה כֹּל מִיַּנִּי הַרְגָּשׁוֹת שֶׁל שְׂרָרָה וְגֵאָוָה, שְׂבָאוּ לוֹ בְּזִמְנִים שְׂאִינָם שֶׁל מִצְוֶה.

[בְּכָלִל, לִילָה קְדוּשָׁה וְנִשְׁגָּב זֶה לֹא נוֹעֵד לְשִׁיחָה בְּטִלָּה, וְרֹאֵי לְתַפְסֵס כֹּל רָגַע בּוֹ לְעַבּוּדַת הַשְּׁעָה, כֹּל רָגַע בְּלִיל הַסֵּדֶר שׁוֹה זְהָב!].

❖ רֹאֵי לְהַשְׁכִּיב אֶת הַיְלָדִים בְּעָרֵב הַחֵג שְׁיִנוּחוּ, כְּדֵי שְׁיִהִיו עֵירָנִים וְשִׁתְּפִים בְּשִׁמְיעַת סִפּוֹר יְצִיאַת מִצְרַיִם, שְׁכֵן מִצְוֶה מִן הַתּוֹרָה 'וְהַגְדַּת לְבַנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא' - לֹא אֲמַרְתִּי אֲלֹא בְּשַׁעָה שְׂמַצָּה וּמְרוֹר מְנַחִים לְפָנָיִךְ.

חֵיִיב הַסִּבָּה

❖ אֲפִלוּ עֲנִי שְׂבִיִּשְׂרָאֵל, שְׂאִין לוֹ כָּרִים וּכְסֻתוֹת - צָרִיךְ לְהִסָּב בְּזִמְן שִׁתִּית אַרְבַּע כּוֹסוֹת עַל כָּל דְּבַר שְׁיִכּוֹל לְהַסְמֹךְ עָלָיו, כְּגוֹן עַל קַרְקַע, אוֹ עַל סִפְסָל לְצַד שְׂמָאל, אוֹ יִסְמֹךְ עַל יָרֵךְ חִבְרוֹ. אוֹלָם לֹא יִסְמֹךְ עַל יָרֵךְ עֲצָמוֹ, שְׁנִרְאָה כְּדוֹאֵג וְאֲבַל ח"ו, וְאִסוּר לְהִרְאוֹת כֵּן בְּלִילָה הַזֶּה כָּלֵל וְעַקֵּר.

וּבִפְרֵט שֶׁהַלִּילָה הַגָּדוֹל וְהַמִּיַּחֲדָה הַזֶּה, מְסַגֵּל לְהַשְׂרִישׁ אֶת הָאֲמוּנָה בְּלִבּוֹת. וּכְמַבְאָר בְּסִפְר 'מְנוּחָה וּקְדוּשָׁה' (ח"ב סי' ט) לְתַלְמִיד הַגֵּר"א, שְׂאִין לָךְ לִילָה בְּשָׁנָה שְׂאֶפְשֵׁר לְחַקֵּק בּוֹ אֶת הָאֲמוּנָה, כְּמוֹ הַלִּילָה הַקְּדוּשָׁה הַזֶּה, בּוֹ שְׂבַר הַבוֹרָא כֹּל מ"ט שְׁעָרֵי טְמֵאָה, וּמִדֵּי שָׁנָה בְּלִילָה זֶה נַעֲשִׂים הַבְּנִים וְהָאֲבוֹת

❖ נְשִׂים מְעַקֵּר הַדִּין אֵינָן חֵיבוֹת בְּהַסִּבָּה, וְכֵן פֶּסַק מִרְוֹן (תעב, ד), אוֹלָם כְּתַבוּ

1. רֹאֵי לְצִיָּן לְפְרוּשׁוֹ שֶׁל הָאֲבֵרְבִּנְאֵל (זִבַּח פֶּסַח, הַגְּדָה) בְּמַעֲשֵׂה הַחֲכָמִים הַמוֹפִיעַ בְּהַגְּדָה: "שְׁהִיו מְסַבִּים בְּבִנֵי בְּרַק", אֵין הַכּוֹנֵה שְׁהִיו מְסַבִּים בְּבִנֵי בְּרַק - מְקוֹם שְׂשִׁמוֹ בְּנֵי בְּרַק, אֲלֹא הִיוּ מְסַבִּים בְּבִנֵי בְּרַק - בְּכָלִים יִפִּים וּמְבָרִיקִים בְּזִהְרָם. כְּרֹאֵי לְלַיִל הַסֵּדֶר.

כוס ראשונה, ולכן טוב שיכון בפרוש שדעתו לשתות בין כוס ראשון לשני וממילא אם ישכח חוזר ושותה בהסבה בלא ברכה.

❖ ואם לא נזכר עד שסיים ברכת אשר גאלנו' ישתה כוס אחד בהסבה במקום כוס ראשון של הקדוש, וישה מעט וימזג כוס שני וישתהו.

❖ הסבה - על צד שמאל, ולא על צד ימין, שמא יקדים קנה לוֹשֵׁט. ואם הסב על צד ימין - לא יצא ידי חובה, וענין ההסבה - להשען על כל דבר שאפשר להסמך עליו, והוא דרך בני חורין.

[אמנם בימינו אין דרך להסב, ולרב האנשים זה קצת מציק, ויש מקום לתמה איזו דרך חרות יש בכך? - אבל צריך לזכר שבלייל הסדר יש ענין לנהג באפן של גנוני מלכות וחיובות. לא בהכרח שבגדי המלך המכפתרים והנקשים נוחים לו תמיד, אבל כבוד המלכות מחיב אותו. כזה הוא ענין ההסבה - גם אם אין זה נוח, זו דרך שררה וחיובות, וכן יש לעשות.]

❖ ממלץ שעורך הסדר, קדם הקדוש, יבאר לבני הבית אפן ההסבה וענינה, יזכיר להם שחייבים להסב וילמדם איך מסבים, [וטוב שיזקק לבחן שכל אחד מצא את הדרך להסב באפן הראוי] וזאת כדי למנע טעויות - שכן אחר הקדוש אסור לדבר, ואם מישהו מהמסבים ישכח להסב או יסב לצד ימין, יצטרך לשתות שוב, ויש כאלו שהיין מזיק להם וכו', לכן ראוי להקדיש לזה מספר דקות קדם לכן. ומה טוב שבהזדמנות זו אף יוסיף כמה דברי התעוררות והתלהבות הלב, לקראת קיום מצות ארבע כוסות ושאר מצוות הלילה.

הפוסקים, שהנשים בימינו נחשבות נשים חשובות' ואין דרך הבעל להקפיד בהסבתן, לכן צריכות להסב לכתחלה, אולם כדיעבד אשה שלא הסבה - יצאה ידי חובה.

❖ נשים חייבות בארבע כוסות, אולם ישתו מיץ ענבים ולא יין [ואשה החפצה להדר ולשתות יין דוקא - תשתה יינות קלים שיש בהם תכולת אלכוהול נמוכה] שכן יין קשה לאשה, כמבאר בגמרא (כתבות סה, א).

❖ בן אצל אביו, ואפלו אם הוא רבו המבהק - צריך להסב, שדרך האב למחל כבודו לבנו. ואם האב מקפיד על בנו שלא יסב בפניו - חייב לשמע לו.

תלמיד לפני רבו - אף על פי שאינו רבו המבהק אינו צריך הסבה, ואסור להסב אלא אם כן יתן לו רבו רשות להסב [כמובן שהרבנים בימינו בדרך כלל לא נוהגים להקפיד בזה, כי רוצים שכלם יזכו במצוה].

ותלמיד חכם מפלג, אף על פי שלא למד ממנו מאומה, וכל שכן היושב לפני תלמיד חכם הנחשב לגדול הדור, נחשב כרבו לכל דבר ואסור להסב בפניהם.

❖ שכח להסב בכוס ראשון, ונזכר אחר שתינתו - לא יצא ידי חובה וחוזר לשתות שוב, אולם שותה בלי ברכת הגפן, כיון שברכת 'בורא פרי הגפן' שברך על כוס ראשון פוטרת עד כוס שני שלאחר ההגדה [ולאשכנזים, שמברך על כל כוס וכוס, הדין שונה (עו משנה ברורה סימן תע"ב סק"א) - שאם לא כן בפרוש שדעתו לפטר עוד כוסות שישתה צריך לברך, ונראה בזה כמוסיף על הכוסות, ויסמך על דעת הראב"ה שאינו חוזר ושותה בהסבה לתקן

אַרְבַּע כּוֹסוֹת

זֶה שְׁמָא יִשְׁפָּךְ מִשְׁהוּ תוֹךְ כְּדֵי שְׁתִּיָּהּ. וּמִי שְׁרוּצָה לְהַחְמִיר כְּדַעַת הַחֲזוֹן אִישׁ, יִשְׁתֶּה כּוֹס הַמְּכִילָה 150 סמ"ק (כְּמִנְיֹן: כּוֹס הַגּוֹ'ן). אָמֵנָם יִזְהַר כְּאִמּוֹר שְׁהִיֵּין לֹא יִכְבִּיד עֲלָיו.

❖ יוֹצֵאִים בֵּינָן שֶׁל שְׁבִיעִית אִם לֹא הִגִיעַ שְׁעַת בְּעוֹרָם, שֶׁבְּדָרָךְ כָּלֵל אוֹכְלִים בְּעִנְבִים וּבִנְיֵין עַד הַפֶּסַח. אִךְ יִזְהַר שְׁלֹא יִשְׁפָּךְ מִן הֵינָן שֶׁל שְׁבִיעִית בְּאִמִּירַת דצ"ךְ עַד"ש בֶּאֱחָ"ב כְּנֶהוּג, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹאֲכֹלָה' - וְלֹא לְהַפְסֵד.

❖ גַּם מִי שְׁהֵיֵין רַע לוֹ, אוֹ שׁוֹנֵא שְׁתִּית יֵינן - יְדַחַק עֲצָמוֹ לְשִׁתוֹת, וּמְצִינּוֹ בְּרַבִּי יְהוּדָה בַּר אֲלֵעִי (נְדָרִים מ"ט, ב) שְׁלֹאֲחֵר שְׁתִּית אַרְבַּע כּוֹסוֹת הִיָּה חוֹגֵר צְדָעִיו מִחֲמַת מַחוּשׁ הָרֹאשׁ מְפֹסַח עַד עֲצָרַת, וְכֵן בִּירוּשְׁלַמִי (פְּסָחִים פ"י ה"א) מְסַפֵּר עַל רַבִּי יוֹנָה, דְּשִׁתָּה אַרְבַּעַתִּי כְּפִי דְלִילִי פְּסָחָא וְחִזִּיק רִישִׁיהָ עַד עֲצָרְתָא", וְעַל אִף הַסְּבָל הָרַב שֶׁסָּבְלוּ אוֹתָם רֵאשׁוֹנִים כְּמִלְאָכִים - לֹא מְצָאוּ לְנִכּוֹן לְבַטֵּל מִצְוָה יְקָרָה זֹו.

❖ אֲפֹלוּ עֲנֵי הַמַּחְזֵר עַל הַפְּתִיחִים חֵיב בְּאַרְבַּע כּוֹסוֹת, אֲפֹלוּ יִמְכַר מִלְּבוּשׁוֹ אוֹ יִלְוֶה אוֹ יִשְׁפִּיר עֲצָמוֹ בְּשִׁבְלִיל יֵינן לְאַרְבַּע כּוֹסוֹת. וּלְפִנֵּי צַעֲרָא אֲגָרָא.

❖ שׁוֹטְפִים וּמְדִיחִים אֵת הַכּוֹס, וְאִם הוּא נִקֵּי אִינוּ צָרִיךְ שְׁטִיפָה וְהַדְּחָה, אִךְ טוֹב בְּכָל זֹאת לְשִׁטְפוֹ וְלְהַדִּיחוֹ עַל דְּרָךְ הַסּוּד. וְאַחֲרָיִם מוֹזְגִים לוֹ אֵת הַכּוֹס דְּרָךְ חֲרוּת.

❖ עַל פִּי הַסּוּד, מְטִיפִין מִים לְתוֹךְ כּוֹס הַקְּדוּשׁ שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים זֶה אַחֲרֵי זֶה, לְשֵׁם מִתּוֹק הַגְּבוּרוֹת בְּחֻסְדִּים (שׁו"ת רַב פְּעָלִים

❖ לְכַתְּחֹלָה יֵשׁ לְקַדֵּשׁ עַל יֵינן אָדָם לְמִצְוָה מִן הַמְּבַחֵר, וּמִי שֶׁיִּכּוֹל לְשִׁתוֹת יֵינן רְגִיל הַמְּכִיל אֶלְכוּהוּל, וְאִין זֶה מִזִּיק לוֹ וּמְכַבִּיד עֲלָיו - רְאוּי שְׁכֵן יַעֲשֶׂה, אוֹלָם מִי שֶׁמִּזִּיק לוֹ - יְכוֹל לְשִׁתוֹת מִיץ עֲנָבִים לְכַתְּחֹלָה, וְאִם יְכוֹל - אֲפֹשֶׁר לְעַרְב חֲצִי כּוֹס יֵינן וְחֲצִי כּוֹס מִיץ עֲנָבִים. וְיֵשׁ שְׁשׁוֹתִים מִיץ עֲנָבִים בְּכּוֹסוֹת שְׁקָדִים הַסְּעוּדָה - וְאֵת שְׁתֵּי הַכּוֹסוֹת הָאַחֲרוֹנִים שְׁלֹאֲחֵר הַמְּזוֹן, שְׁשׁוֹתִים אוֹתָם עַל קֶבֶה מְלָאָה, שׁוֹתִים בֵּינָן רְגִיל, וְכָל אֶחָד יִרְאֶה לְפִי עֲנִינּוֹ.

❖ פֶּשֶׁט הַמְּנַהֵג לְקַדֵּשׁ וּלְבָרַךְ 'בוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן' עַל יֵינן מְבַשֵּׁל אוֹ מְפַסְטֵר שְׁמֵרְתִּיחִים אוֹתוֹ עַד לְשִׁמוּנִים מְעֻלוֹת וְיוֹתֵר, אִךְ אִינוּ מִתְּמַעֵט מִמִּדְּתוֹ, וְגַם אִין שְׁנוֵי מִשְׁמַעוֹתִי בְּטַעְמוֹ וְרִיחוֹ, וְהוּא הַדִּין שֶׁאֲפֹשֶׁר לְצִאֵת בּוֹ יְדֵי חוֹבֵת מִצּוֹת אַרְבַּע כּוֹסוֹת אִף לְכַתְּחֹלָה.

❖ אָדָם שֶׁאִין בְּנִמְצָא בְּמִקּוּמוֹ יֵינן, יְכוֹל לְשִׁרוֹת צְמוּקִים בְּמִים, וְלְשִׁתוֹת אֵת מִי הַמְּשֻׁרָה לְקַדּוּשׁ וְאַרְבַּע כּוֹסוֹת, וּלְבָרַךְ עֲלֵיהֶם 'בוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן', וְזֹאת בְּאִפְן שְׁתִּיקְמוּ בָּהֶם ג' תְּנָאִים: א. מְדַבֵּר בְּצְמוּקִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם לְחִלוּחִית, דְּהֵינּוּ שְׁאֵם לוֹחֲצִים אוֹתָם יוֹצֵא מֵהֶם דְּבִשׁ, ב. שְׁעוֹר הַמִּים לֹא יְהִיָּה רַב מִשְׁעוֹר הַצְּמוּקִים לְאַחֲרֵי שֶׁהִתְנַפְּחוּ, ג. יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִי הַמְּשֻׁרָה לְאַחֲרֵי שֶׁשָּׂהוּ עִם הַצְּמוּקִים ג' יָמִים מַעַת לַעַת.

❖ שְׁעוֹר הַכּוֹס - רְבִיעִית הַלוֹג, דְּהֵינּוּ 81 גֶרֶם לְאַחֲרֵי מִזִּיגָה (כְּמִנְיֹן כ"ס עִם הַכּוֹלֵל), שְׁהוּא 81 סמ"ק. וְיוֹסִיף מַעַט עַל שְׁעוֹר

1. וְעֵינן בְּתַפְאֵרַת שְׁלֹמֹה' (דף קכ"ט, א) שֶׁבֶּאֱרַ דְּבַרִּי הַיְרוּשְׁלַמִי בְּדָרָךְ רָמַז עַל פִּי דְבַרִּי הָאֲר"י ז"ל, שֶׁבְּלִיל פֶּסַח הַשִּׁית' מִשְׁפִּיעַ הָאוֹרוֹת הָעֲלִיוֹנִים וְהַמַּחִין שְׁלֹא בְּהַדְּרָגָה, אֲלָא דְרָךְ קְפִיצָה וְדִלּוּג, כִּינּוֹן שְׁהִיוּ מְשַׁקְעִים בְּג' שְׁעָרֵי טְמֵאָה וְלֹא יְכָלוּ לְהַתְּמַהֵמָה, וּמִשּׁוּם כֵּן נִסְתַּלְקָה הַהֲאָרָה מִיָּד וְצָרִיכִים לְמִנוּת מ"ט יוֹם כְּמוֹ ז' נְקִיִּים כְּדֵי שֶׁהִכְנֶה לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה תְּהִיָּה ע"י מַעֲשֵׂינּוּ וְאֵז יִשְׁאָרוּ הַמַּחִין לְעוֹלָם. וְהַצְּדִיקִים - זֶה חֲפָצָם מִיָּד בְּהַתְּחִלַת סְפִירַת הָעֵמֶר לְהַגִיעַ לְאוֹר מִתּוֹ תּוֹרָה, שְׁהוּא אוֹר הַפְּתֵר הַמְּאִיר בְּשַׁבּוּעוֹת. וְלִכֵּן רַבִּי יוֹנָה 'חִזִּיק רִישִׁיהָ' רְצוֹנּוֹ לומר מִדַּת הַפְּתֵר וְהָאוֹרוֹת שֶׁזָּכָה לָהֶן בְּלִיל פֶּסַח, וְהַשְׁתַּדֵּל שְׁלֹא יְסוּרוּ מִמֶּנּוּ הָאוֹרוֹת הַלָּלוּ עַד הַעֲצָרַת, שְׂאֵז תּוֹסֵף לוֹ עֲלֵיהֶן עוֹד הָאָרָה עֲלִיוֹנָה.

ח"ב סימן מה) וטוב שאחר ימזג לו בכוס גם טפות אלו.

❖ כָּבֵר הַזְכָּרָנוּ לְעִיל שְׁשַׁעוֹר כּוֹס ל'אַרְבַּע כּוֹסוֹת' - הִיא רְבִיעִית הַלּוּג, 81 סמ"ק לְאַחַר מְזִיגָהּ. וּבְדִיעֵבֵד אִם שָׁתָה רֵב כּוֹס יָצָא, וְנִכּוֹן לְהַזְהִיר לְשִׁתּוֹת רְבִיעִית מְכוּס הַקְּדוּשָׁה, כְּדִי שִׁיְהִי חָשׁוּב 'קְדוּשָׁה בְּמָקוֹם סְעוּדָה', וּמְכַל מְקוֹם אֵין זֶה לְעִכּוּבָא, שְׁכֵן אַמִּירַת הַהֲגָדָה אֵינָה מְהַוָּה הַפֶּסֶק לְסְעוּדָה.

אם הכוס גדול ומכיל יותר מרביעית, די שישתה רביעית כשהוא רב הכוס אפלו לכתחלה.

הִיָּה כּוֹס גָּדוֹל מְאֹד - וְשָׁתָה רְבִיעִית בְּאִפְסוֹן שְׂאִינָה רֵב כּוֹס - יוֹצֵא יְדֵי חוּבָה בְּדִיעֵבֵד.

❖ וּלְכַתְחֻלָּה יִשְׁתַּדֵּל לְשִׁתּוֹת אֶת הַכּוֹס בְּבֵת אַחַת, וְאִם שָׁתָה בְּב' פְּעָמִים יָצָא יְדֵי חוּבָה בְּדִיעֵבֵד, אֲלֹא אִם כֵּן שָׁתָה בֵּין לְגִימָה לְלִגִּימָה שְׁעוֹר 'אַכִּילַת פָּרֶס' (7-6 דְּקוֹת) שְׂאֵז לֹא יָצָא יְדֵי חוּבָה כָּלֵל, וְחוּזֵר וְשׁוֹתָה (כְּמוֹכֵן בְּאִפְסוֹן שֶׁלֹּא שָׁתָה רֵב כּוֹס בְּלִגִּימָה רִאשׁוֹנָה, שְׂאִם שָׁתָה רֵב כּוֹס - אֵינּוּ חוּזֵר וְשׁוֹתָה).

קִדְּשׁ:

❖ יַעֲמֵד בַּעַל הַבַּיִת וַיֹּאמֶר אֶת הַקְּדוּשָׁה, וְסִדֵּר הַקְּדוּשָׁה: בְּרַכַּת הַגָּפֶן, בְּרַכַּת 'אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עַם', וּבְרַכַּת שְׁהַחֲיִינוּ. וְאִם חָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת - יֹאמֶר כְּסִדֵּר הַזֶּה: הַגָּפֶן, בְּרַכַּת 'אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עַם', בְּרַכַּת 'בּוֹרֵא מְאֹרֵי הָאֵשׁ', בְּרַכַּת הַהִבְדָּלָה, וּלְבִסּוֹף בְּרַכַּת שְׁהַחֲיִינוּ (יְקִנָּה"ז - יֵין קְדוּשָׁה גַּר הַבְּדָלָה זְמַן) וְכִשְׁחַל בְּלִיל שַׁבַּת (כְּמוֹ הַשְּׁנָה) - מִתְחִיל 'יוֹם הַשְּׁשִׁי וַיְכַלּוּ'.

❖ גַּם בְּקְדוּשָׁה שֶׁל לֵיל פֶּסַח, שְׁכוּסוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִנְּחַ בִּידוֹ, יֵשׁ לְנַהֵג כְּמוֹ בְּקְדוּשָׁה שֶׁל שַׁבַּת וְיוֹם טוֹב, שֶׁבַע הַבַּיִת אוֹ רֹאשׁ

הַמְשַׁפָּחָה לְבַדּוֹ יֹאמֶר כָּל בְּרִכּוֹת הַקְּדוּשָׁה בְּכּוֹנֵה לְהוֹצִיא אֶת כָּל הַשּׁוֹמְעִים יְדֵי חוּבָתָם, וְכָל בְּנֵי הַבַּיִת יִשְׁמְעוּ וַיְכּוֹנוּ לְצִאת יְדֵי חוּבָתָם, וּבְסוּף כָּל בְּרַכָּה יַעֲנוּ הַשּׁוֹמְעִים אָמֵן, שֶׁהִלְכָה רוּחַת הִיא שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ כְּעוֹנָה.

❖ אִם הַמְקַדֵּשׁ מִגְמֵגֵם בְּלִשׁוֹנוֹ וְאֵינּוּ מְבַטֵּא יָפָה אֶת גֶּסֶח בְּרַכַּת הַקְּדוּשָׁה, יֹאמֶר כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִהַמְסַבִּים אֶת כָּל בְּרִכּוֹת הַקְּדוּשָׁה מְלָה מְלָה עִם הַמְקַדֵּשׁ בְּלַחֵשׁ כְּשֶׁהַכּוֹס בִּידֵיהֶם, וּבִאֲכֹן כָּזָה לֹא יַעֲנוּ אָמֵן אַחֵר הַמְקַדֵּשׁ, מִשּׁוּם הַפֶּסֶק בֵּין בְּרַכַּת בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן לְטַעֲמָהּ.

❖ נְשִׁים חַיְבוֹת בְּמִצְוֹת קְדוּשָׁה שֶׁל יוֹם טוֹב כְּמוֹ שְׁחִיבוֹת בְּקְדוּשָׁה שֶׁל שַׁבַּת, וְאִם בְּמָקוֹם הַצָּרֵף - מוֹצִיאֹת אֶת הָאֲנָשִׁים יְדֵי חוּבַת קְדוּשָׁה בְּלִיל פֶּסַח [וְאִפְלוּ אִם בְּרָכוּ 'שְׁהַחֲיִינוּ' בְּהַדְּלַקַת גְּרוֹת - רְשָׁאִיוֹת לְבָרֵךְ שׁוֹב בְּשַׁעַת הַקְּדוּשָׁה], כְּשֶׁם שְׁמוֹצִיאֹת אוֹתָם יְדֵי חוּבַת קְדוּשָׁה שֶׁל שַׁבַּת. אוֹלָם בְּשָׂרָר יָמִים טוֹבִים, אֵין רְאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן וְלֹא עוֹד אֲלֹא שְׁטוֹב שֶׁהֵן יִשְׁמְעוּ מִפִּי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יְבָרְכוּ לְעַצְמוֹן.

❖ נְשִׁים רְשָׁאִיוֹת לְעָרֵף אֶת הַסֵּדֶר לְבַדּוֹ, אִם יֵשׁ בָּהֶן בְּקִיָּאָה לַעֲשׂוֹתוֹ כְּתַקְנַת חַז"ל. מִמִּילָא בְּמָקוֹם שֶׁמִּתְאַסְּפִים כְּמָה בַּעֲלֵי בָתִּים לַעֲשׂוֹת אֶת הַסֵּדֶר בְּצוֹתָא, וְהַנְּשִׁים הַצְּנוּעוֹת מְבַקְשׁוֹת לְעָרֵף הַסֵּדֶר לְבַדּוֹ בְּנִהוּל אִשָּׁה חֲכָמָה הַיּוֹדַעַת בְּהִרְצָאָה הַדְּבָרִים שֶׁל סְפוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם, בְּוֹדָאֵי יֵשׁ לָהֶן עַל מָה שִׁיִּסְמְכוּ, וְאִם עָדִיף שְׁתַּעֲשֶׂנָה כֵּן.

❖ כְּשֶׁמְבָרֵךְ שְׁהַחֲיִינוּ - יְכַוֵּן לְפָטוֹר גַּם אֶת הַמְצָה וְהַמְרֹר בְּבְרַכְתּוֹ. וְאִם שָׁכַח לְבָרְכָה בְּקְדוּשָׁה - אִם נִזְכַּר טָרַם שְׁבָרֵךְ בְּרַכַּת 'אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ' שְׁבִסּוֹף הַהֲגָדָה, יְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּמָקוֹם שְׁנִזְכַּר. וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד אַחֵר בְּרַכָּה זוֹ - אֵינּוּ מְבָרֵךְ יוֹתֵר, שְׁכֵן בְּבְרַכַּת 'אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ' כְּלוּלָה הַזְכָּרַת זְמַן.

❖ תולעים, ורשאי לאכלו לאחר שטיפה במי סבון ללא בדיקה) ויטבילנו בחמץ או במי מלח ולימון, ויברך עליו 'בורא פרי האדמה', תוף שהוא מכון לפטר בזה את המרור שאוכל אחר כך בלי ברפת האדמה.

❖ לטבול זה - יכול לקחת כל סוג של ירק ולטבולו. אולם לכתחלה יש להדר אחר הפרס מפני שיש טעמים רבים לאכילתו.

[וּנְצִין כְּמָה מֵהוּ, כְּפִי הַמְבָאָר בְּרֵאשׁוֹנִים (אבודרהם סדר ההגדה וארחות חיים ליל פסח סי' כה): א. כרפס נוטריקון ס' פרו, רמז לששים רבוא שעבדו בפרו. ב. רמז לכתנת הפסים, שבעבורה נשתלשל ענין ירידת אבותינו למצרים, ג. יש בו סגלה להניח על המכה לרפואה, רמז כן שהיו אבותינו מכים ומענים במצרים, ד. הנושא כרפס במלחמה נוצח, ולה' הישועה הלילה הזה.]

❖ צריך להמתין עד צאת הכוכבים, ורק אז יאכלנו, שכל מצוות הפסח יש להם להעשות 'בשעה שמצה ומרור מנחים לפניך'. ואם טבל ואכל מבעוד יום - יחזור לטבל אחר צאת הכוכבים.

❖ נכון שהגדול שבמסבים יברך 'בורא פרי האדמה' על הפרס, ויכון לפטר בברכתו את כל המסבים משום 'ברב עם הדרת מלך'. אבל אם רוצים שכל אחד מהמסבים יברך על הפרס - רשאים לעשות כן. ואם המברך מגמגם בלשונו או שאינו מכון פראוי, עדיף שכל אחד יברך לעצמו.

❖ דעת 'שבלי הלקט' שאין לאכל כרפס בהסבה, שכן הוא מורה על עבודת פרו, ואינו ענין לדרך חרות. אולם האבודרהם כתב שיאכלנו בהסבה. ולהלכה אכילת הפרס אינה צריכה הסבה ומיהו אם רוצה להסב ולאכלו רשאי.

❖ טוב שישאיר מעט מהפרס בצלחת שבתוף הקערה על דרך הסוד, שצריך

❖ יש נוהגים לאכל ביצה שלוקה אחר הקדוש בליל פסח, ואומרים 'זכר לקרבן חגיגה', ואם אכל כזית - יברך בורא נפשות רבות קדם אכילת הפרס.

❖ מי שהוא רעב וקשה לו להמתין עד אחר קריאת ההגדה או שהתענה בערב פסח, מתר לו לאכל בליל פסח אחר הקדוש פחות מכפיצה בלי קלפתה, כחמשים גרם מצה עשירה הנעשית מקמח ומי פרות בלבד, או מצה מבשלת או מטוגנת, אבל יותר משעור זה יש להחמיר שלא לאכל, כדי שיוכל לאכל מצת מצוה לתאבון.

וכן מתר לו לאכל מעט ארז או פרות להשקיט את רעבונו, ואם אכל שעור כזית יברך 'נפשות', ועל מצה עשירה ברפת על המחיה.

וְרַחֵן:

❖ נוטל ידיו כדין נטילת ידים לאכילת פת בכל דקדוקיה ופרטיה, כדי לטבל הפרס במשקה, שכל דבר שטבולו במשקה צריך נטילת ידים. ובכל זאת לא יברך 'על נטילת ידים', שכן יש ספק בזה, וספק ברכות להקל. וטוב שלא ישיח עד אחר ברפת ואכילת הפרס.

❖ נכון הדבר לעשות את הנטילה בביתו ולא בחצר, שלא יצטרך לצאת מן הבית למן הקדוש עד סוף הסעודה, וגם הנטילה שלפני הסעודה יעשנה בתוך הבית. ומיהו מחדר לחדר ורואה את מקומו שפיר דמי. ומי שמכרח לצאת לחוץ יניח מקצת חברים ויצא.

כְּרֵפֶס:

❖ יקח פחות מכזית כרפס (שלא יצטרך לברך אחריו 'בורא נפשות'), הבדוק יפה מן התולעים (או שיקנהו מגדול ללא

שְׁעֵמַד הַרְמַב"ם עַל יְסוּד הַהִמְחָשָׁה -
לְהִיּוֹת מוֹרָה בְּאֶצְבַּע עַל הָעֶבֶד אוֹ הַשִּׁפְחָה
וְלוֹמַר 'כְּמוֹ עֶבֶד זֶה', 'כְּמוֹ שִׁפְחָה זֹו', וְכִּי
יִשְׁתַּדֵּל כָּל אָב לְהִמְחִישׁ וּלְהִמְחִיז לִילְדָיו
אֶת סִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּדֶרֶךְ מִרְתַּקַּת
וּמֵאֲלָפֶת.

מְגִיד:

❖ יְגִבִּיהַ הַקְּעָרָה שְׂיִישׁ בָּהּ הַמִּצּוֹת עַל כָּל
מֵה שְׁעַלְיָהּ, הוּא וְכָל הַמְּסֻבִּים עִמּוֹ,
בְּבַחֲיַנֵּת "אַרְחִץ בְּנִקְיוֹן כְּפִי וְאֶסְבְּבָה אֶת
מִזְבְּחֶךָ ה'" (תְּהִלִּים כו, ו). וְרַמְזוֹ בְּזֶה שֶׁתִּבְּת
'מִזְבְּחֶךָ' רֵאשִׁי תְּבוֹת שֶׁל מְרַכְיָבֵי קַעֲרַת
לֵיל הַסֵּדֶר: מְרוֹר, זְרוּעַ, בִּיצָה, חֲרוֹסֶת,
כֶּרֶס.

❖ עֲדוֹת הַמַּעֲרָב נִהְגוּ לְסוּבֵב אֶת קַעֲרַת לֵיל
הַסֵּדֶר מֵעַל רֵאשׁ כָּל אֶחָד מֵהַמְּשַׁפְּחָה,
וּמְשׁוֹרְרִים בְּנִעְמָה: "בְּבִהִילוֹ (=בְּחִפְזוֹ)
יִצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם הָאֵל לְחֻמָּא עֲנִיָּא בְּנֵי חוֹרִין".

❖ מִתְחִילִים הָאֵל לְחֻמָּא עֲנִיָּא וְכו' וְאוֹמֵר אֶת
כָּל הַסֵּדֶר עַד 'מֵה נִשְׁתַּנְּה', וְאִזּוֹ יִצְוֶה אָבִי
הַמְּשַׁפְּחָה לְהִסִּיר אֶת הַקְּעָרָה מִן הַשִּׁלְחָן,
כְּדִי שֶׁהַתִּינוּקוֹת יִתְמָהוּ עַל זֶה: בְּקִשִּׁי
הַתְּחַלְנִי, וְכִּבֵּר מִסְלָקִים אֶת הַקְּעָרָה! וְעַל
כֵּן תְּבוֹא הַתְּשׁוּבָה שְׂאִין לְאָכַל כָּל עוֹד
לֹא סִפְּרָנוּ סִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם. וְיִישׁ
שְׁנוֹהֲגִים לְצוּוֹת עַל הַסֵּרֶת הַקְּעָרָה, אֲבָל
אִין מְסִירִים בְּפַעַל.

❖ בְּנוֹסָף, מוֹזְגִין לוֹ כּוֹס שְׁנֵי, וְגַם זֶה כְּדִי
שְׂיִשְׂאֵלוֹ הַתִּינוּקוֹת וְיִתְמָהוּ: מִדּוּעַ שׁוֹתִים
כּוֹס קֶדֶם הַסְּעוּדָה, וְכָל זֶה כְּדִי לְעוֹרֵר
אֶת תְּשׁוּמַת לְבָב, וְלְהַשְׂאִיר עֵינֵינוּ
לְסִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם. מֵעַקֵּר הַדִּין אִין
צָרִיךְ לְשִׁטֹּף אֶת הַכּוֹס, אֲבָל עַל פִּי הַסּוּד
יֵשׁ עֲנִין בְּזֶה, וּמִי שֶׁיִּכּוֹל לְהַקְפִּיד בְּזֶה
תְּבוֹא עֲלָיו הַבְּרָכָה. וְאִם הִיתָה לוֹ כּוֹס
גְּדוֹלָה הַמְּכִילָה כְּפֵמָה רְבִיעִיּוֹת, אִין צָרִיךְ

שְׂיִהֶיָה סוּד הַקְּעָרָה שָׁלֵם עַד לְאַחַר אֲכִילַת
הַמִּצָּה וְהַמְרוֹר.

יַחֲזִי

❖ קֶדֶם שְׂיִתְחִיל בְּקִרְיַאת הַהַגְּדָה, יִקַּח מִן
הַשִּׁלֵּשׁ מִצּוֹת הַמִּנְחוֹת לְפָנָיו אֶת הַמִּצָּה
הָאֲמֻצְעִית, וְיִבְצַעְנָה לְשִׁתִּים, וְיִנִּיחַ אֶת
הַחֶלֶק הַקָּטָן בֵּין שְׁתֵּי הַמִּצּוֹת הַשְּׁלֵמוֹת
וְאֶת הַחֶלֶק הַגָּדוֹל יִתֵּן לְאֶחָד מִן הַמְּסֻבִּים
לְשִׁמְרָה לְאַפִּיקוֹמֵן.

❖ עַל פִּי הַסּוּד יֵשׁ לְבַצֵּעַ אֶת הַמִּצָּה בְּאִפְן
שֶׁהַחֶלֶק הַגָּדוֹל יִהְיֶה בְּצוּרַת אוֹת ו', וְאוֹתוֹ
שׁוֹמְרִים לְאַפִּיקוֹמֵן, וְהַחֶלֶק הַקָּטָן בְּצוּרַת
אוֹת ד', שְׂאוֹתוֹ מְנִיחִים בֵּין ב' הַמִּצּוֹת
(חַמ"י פ"ו אוֹת לו). וּבְמִצּוֹת רְכוֹת נִתֵּן לְעֵשׂוֹת
זֹאת בְּנִקְלָה, בְּמִצּוֹת קָשׁוֹת זֶה יוֹתֵר קָשָׁה,
וְעַל כָּל פָּנִים גַּם אִם לֹא מְצַלִּיחַ לְבַצֵּעַ
כִּי - יִכּוֹן זֹאת בְּדַעַתוֹ.

❖ וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לְכַרֵּךְ אֶת הָאֲפִיקוֹמֵן בְּמַפָּה,
וְלְהִנְיָחוֹ עַל כְּתָפָם, זְכַר לְיְצִיאַת מִצְרַיִם,
שְׂנֵאָמַר (שְׁמוֹת יב): "מִשְׂאֲרֹתֶם צָרַרְתָּ
בְּשִׁמְלֹתֶם עַל שְׂכָמָם". וְיֵשׁ שְׁנוֹהֲגִים לֹמַר
לְעֵשׂוֹת מַעִין הַצָּגָה, כְּאִשֶּׁר אֶחָד
הַמְּשַׁתְּתָפִים נוֹשֵׂא הַמִּצָּה עַל שְׂכָמוֹ, וְהֵם
שׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ: מֵאִין בָּאתָ? וְהוּא עוֹנֶה:
מִמִּצְרַיִם. וְשׁוֹב שׁוֹאֲלִים: וּלָאן אַתָּה הוֹלֵךְ?
וְהוּא עוֹנֶה: לִירוּשָׁלַיִם. וְעוֹנִים כָּלָם: לְשִׁנָּה
הַבָּאָה בִירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה.

❖ מְנַהֲגִים אֵלּוֹ - הַנְּהִיגוּ בְּהַרְבֵּה מִקְּהֵלוֹת
יִשְׂרָאֵל, וְנוֹעְדוּ לְהִמְחִישׁ אֶת סִפּוּר יְצִיאַת
מִצְרַיִם לְיִלְדֵי הָרַכִּים, וְכִפִּי שְׂנֵזְכֹר הַדְּבָר
בְּלִשׁוֹן הַרְמַב"ם (חֲמִץ וּמִצָּה ז, ב): "מִצְוָה
לְהוֹדִיעַ לְבָנִים וְאֶפְלוּ לֹא שְׂאֵלוֹ שְׂנֵאָמַר
'וְהַגְּדַת לְבִנְךָ', לְפִי דַעַתוֹ שֶׁל בֶּן אָבִיו
מִלְּמָדוֹ, כִּיצַד? אִם הִיָּה קָטָן אוֹ טַפֵּשׁ
אוֹמֵר לוֹ בְּנֵי כָלְנוּ הִיָּינוּ עֲבָדִים כְּמוֹ שִׁפְחָה
זוֹ אוֹ כְּמוֹ עֶבֶד זֶה בְּמִצְרַיִם, וּבְלִילָה הַזֶּה
פָּדָה אוֹתָנוּ הַקֹּב"ה וְיִוְצִיאָנוּ לְחֵרוֹת". הַרִי

מעלה בעת שמקיימים בבתי ישראל מצות ספור יציאת מצרים בליל פסח:

"פְּקוּדָא בְּתַר דָּא לְסַפֵּר בְּשִׁבְחָא דִּיצִיאתַת מִצְרַיִם, דְּאִיהוּ חִיּוּבָא עַל בְּרַ נֶשׁ לְאַשְׁתַּעֵי בְּהַאי שִׁבְחָא לְעִלְמִין... וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חֲדֵי בַּהֲהוּא סְפוּר, בִּיהַ שְׁעֵתָא כְּנִישׁ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְכָל פְּמִלְיָא דִּילֵיהַ, וְאָמַר לוֹן: זִילוּ וְשַׁמְעוּ סְפוּרָא דְשִׁבְחָא דִּילֵי דְקָא מִשְׁתַּעוּ בְּנֵי וְחֻדְאָן בְּפוּרְקָנֵי, כְּדִין כְּלֵהוּ מִתְכַּנְּשִׁין וְאֲתִיִּין וּמִתְחַבְּרִין בַּהֲדִיִּיהוּ דִּישְׂרָאֵל, וְשַׁמְעוּ סְפוּרָא דְשִׁבְחָא דְקָא חֻדְאָן בְּחֻדְאָן דְּפוּרְקָנָא דְמַרְיָהוּן, כְּדִין אֲתִיִּין וְאוּדוֹן לֵיהַ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל כָּל אֵינוֹן נֶסִין וּגְבוּרוֹ, וְאוּדוֹן לֵיהַ עַל עֲמָא קְדִישָׁא דְאִית לֵיהַ בְּאַרְעָא, דְחֻדְאָן בְּחֻדְאָן דְּפוּרְקָנָא דְמַרְיָהוּן, כְּדִין אֲתוּסַף לֵיהַ חֵילָא וּגְבוּרָתָא לְעִילָא."

[תרגום: מצוה זו לספר בשבח יציאת מצרים, שהוא חיוב על בן אדם לספר בזה השבח לעולמים... והקב"ה שמח באותו ספור. **באותה שעה מכנס הקב"ה את כל הפמליא שלו, ואומר להם: לכו ושמעו ספור השבח שלי שמספרים בני ושמחים בגאולתי.** אז כלם נאספים ובאים ומתחברים עם ישראל, ושמעים ספור השבח ששמחים בשמחת גאולת אדונם, אז באים ומוזדים לו להקב"ה על כל אלו נסים וגבורות, ומוזדים לו על העם הקדוש שיש לו בארץ ששמחים בשמחת גאולת אדונם, אז נתוסף לו כח וגבורה למעלה.]

❖ בשעה שאומר ההגדה, תהיה הפת מגלה, וכשמגיע ל'והיא שעמדה' - יאחז הכוס בידו ויכסה הפת עד סוף הפסקה ('מצילנו מידם'), עתה יניח הכוס ויגלה הפת עד 'לפיכך אנחנו חגיבים' שאוחז הכוס בידו ושוב מכסה את הפת.

❖ כשאומר 'דם ואש ותמרות עשן', נהוג לשפף מעט מן הכוס עצמו לתוך כוס

למזג בכל פעם, ויכול למזג בתחלה ד' רביעיות, ובכל פעם לשותות רביעית אחת.

❖ לאחר מכן אומרים 'מה נשתנה', ונהגו במקומותינו שכל אחד מן הילדים הרבים נעמד על כסא, ושר קטע מ'מה נשתנה'. אולם מבלי להקל ראש בשירתם התמימה והיפה של הילדים, צריך להסביר להם את הענין, מהי מטרת ארבע הקשיות, ומה התשובה להן: יש דברים שאנו עושים בלילה הזה דרך חרות, כדגמת הפרפס ('מטבילין שתי פעמים') וההסבה ('כלנו מסבים'), ויש דברים שמטרתן להזכיר את הענין, כדגמת המצה ('כלו מצה') והמרור ('כלו מרור'), ליל הסדר נועד כדי להביע את שני הקטבים, הצרה מול הרוחה, השעבוד מול הגאולה, ומשתמעים הדברים בפסקה הבאה: "עבדים היינו לפרעה במצרים" - עבדות, "ויציאנו ה' אלקינו משם" - חרות.

וכמוכן כל אחד מכיר את בני ביתו, ש'לפעמים צריך להאריך, ולפעמים צריך לקצר, הכל לפי הענין, לפי מדת הערנות, השתתפות וההקשבה.

מי שקשה לו לקרא את ההגדה בעצמו מכל סבה שהיא, ורוצה לשמע את קריאת ההגדה מחברו ולצאת מדין 'שומע כעונה', רשאי לעשות כן, שגם במצות ספור יציאת מצרים אמרינו דין 'שומע כעונה', ולכן כשמסבים בליל פסח משפחות רבות, הורים בניהם ובנותיהם, ראש המשפחה שהוא גדול הבית קורא ההגדה ומספר ביציאת מצרים, ומכון להוציאם ידי חובה, ובזה יוצאים כלם ידי חובת 'והגדת לבנך' מדין 'שומע כעונה', ואין צריך שכל אחד יאמר בפיו ויספר לבניו.

❖ חשוב להקריא לבני הבית ולהלהיב את לבם, מן המבאר בזהר הקדוש (רע"מ בא דף מ, ב) מגדל השמחה שיש בפמליא של

בְּאַחֲרוֹנָה שְׂאוּכָלִים עַל הַשְּׁבַע (הַאֲפִיקוֹמוֹ),
וְקָרְבַּן חֲגִיגָה נֶאֱכָל קֹדֶם לָכֵן. וּמִטַּעַם זֶה
יֵשׁ לְהַקְדִּים 'זְבָחִים' ל'פְּסָחִים'.

❖ הַנֶּסֶח הַנִּכּוֹן: "נוֹדָה לָךְ שִׁיר חֲדָשׁ עַל
גְּאֻלְתֵּנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ", וְלֹא אוֹמְרִים
'שִׁירָה חֲדָשָׁה', שֶׁכֵּן כָּל הַשִּׁירוֹת נֶאֱמָרוּ
בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה, שֵׁישׁ צֶעַר לְאַחֲרֵיהֶם (כְּנִקְבָּה
שְׂמַתְעַבְרַת וְיוֹלְדַת וְחוֹזֶרֶת וּמִתְעַבְרַת),
חוּץ מִשִּׁיר לְעֵתִיד לְבוֹא, שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן
זָכַר, שֶׁאֵין עוֹד צֶעַר לְאַחֲרָיו (ע"פ שְׁמוֹר"ר
פכ"ג).

❖ יֵשׁ הַנוֹהֲגִים לוֹמַר בְּרַכַּת 'אֲשֶׁר גְּאֻלְנוּ' גַּם
בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי, אַחֵר שֶׁאֲמָרוּהָ בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ,
וְנִכּוֹן שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ כֵן, שֶׁהֵרִי כָּבֵר יֵצְאוּ יְדֵי
חוּבָה. וּמִכָּל מְקוֹם אִם לְאַחֵר שֶׁשְׂתוֹ אֶת
הַכּוֹס רוֹצִים לְאָמְרָה בְּלִעֲזָה בְּלֹא שֵׁם
וּמַלְכוּת, אֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

❖ יֵשׁ לְדַעַת שְׂמִצּוֹת סִפּוֹר 'יְצִיאַת מִצְרַיִם',
לֹא מִסְתַּיֶּמֶת כְּשֶׁמִּגִּיעַ ל'רַחֲצָה', אֲלֹא
נִמְשָׁכֶת כָּל הַלֵּילָה עַד שֶׁתְּחַטְּפֵנוּ שְׁנָה.
רַק צָרִיךְ לִכְנוֹן אֶת עֲצֻמוֹ שֵׁיִסִּים אֶת
הַסְּעוּדָה, וְאֲכִילַת הַצֶּפּוֹן עִם הַהֲלֵל לִפְנֵי
חֲצוֹת, שֶׁכֵּן קָרְבַּן פְּסַח הִיָּה נֶאֱכָל קֹדֶם
חֲצוֹת, לָכֵן לְעַת עֵתָה לֹא יֵאָרֶיךָ יוֹתֵר
מִדִּי, אֲלֹא לְאַחֵר שֵׁיִסִּים אֶת אֲכִילַת
הַאֲפִיקוֹמוֹ, יֹאמַר אֶת הַהֲלֵל בְּהַתְּלַהּבוֹת
וּבְשִׂמְחָה וְיִמְשִׁיךְ לְסִפּוֹר בְּשִׁבַּח נִפְלְאוֹתָיו
שֶׁל בּוֹרְאָנוּ, וְכִפִּי שֶׁהַזְּכָרְנוּ לְעִיל: **כָּל רֹגַע
בְּלֵיל הַסֵּדֶר שָׁוֶה זֶהָב!!!**

רַחֲצָה:

❖ יֵטֵל יָדָיו פְּדוּת, וַיִּבְרַךְ 'עַל נְטִילַת יָדַיִם'.
וְאִם יוֹדַע שֶׁלֹּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ בְּנְטִילָה
רִאשׁוֹנָה עַד עֲכָשׂוּ - יֵטֵל בְּלֹא בְרַכָּה. לָכֵן
כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהִכָּנַס לְסִפּוֹת - יִשְׁתַּדֵּל
לְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ. וְיֵשׁ לְהַזְהִיר לְכַתְּחֻלָּה לַעֲשׂוֹת
הַנְּטִילָה בְּבֵיתוֹ וְלֹא יֵצֵא לְחָצֵר.

שְׁבוֹר. וְכֵן כְּשֶׁמִּזְכִּיר הַמַּכּוֹת דַּצ"ךְ עַד"ש
בַּאֲח"ב בְּכָלֵל, וְאֶת עֶשֶׂר הַמַּכּוֹת דָּם צִפְרָדַע
וְכו' בְּפָרֵט (סָךְ הַכֹּל ט"ז פְּעָמִים) נוֹהֲגִים
לְשַׁפֵּךְ אֶת הַכּוֹס עַד כְּלוֹת [רְמֵז לְשִׁפְיַת
הַחֲמָה עַל הַגּוֹיִים עַד תְּמָה], וְאַחֵר כָּךְ
שׁוֹטְפִין הַכּוֹס וּמוֹזְגִים אוֹתוֹ שְׁנִית.

❖ כְּשֶׁמִּגִּיעַ ל'מִצָּה זו' - צָרִיךְ לְהַגְבִּיחַ הַמִּצָּה
לְהִרְאוֹתָהּ לְמִסְבִּין, שֶׁתְּתַחַבֵּב הַמִּצְוָה
עֲלֵיהֶם. וְיֵשׁ לְהַגְבִּיחַ הַמִּצָּה הַפְּרוּסָה שֶׁהִיא
כְּלָחֵם עֲנִי. וְכֵן כְּשֶׁמִּגִּיעַ ל'מְרוֹר זֶה' יִגְבִּיחַ
אֶת הַמְרוֹר. אֲבָל כְּשֶׁאוֹמֵר 'פְּסַח שֶׁהָיוּ
אֲבוֹתֵינוּ' לֹא יִגְבִּיחַ הַזְּרוּע הַצְּלוּי שֶׁהוּא
זָכַר לְקָרְבַּן פְּסַח, שֶׁאֵז נִרְאָה כְּאִלוֹ הַקֹּדֶשׁ
לָךְ, אֲלֹא יִסְתַּכַּל בּוֹ וְדִיו.

❖ כְּשֶׁמִּגִּיעַ לוֹמַר 'לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיִּבִּים' -
נוֹטֵל כּוֹסוֹ בְּיָדוֹ וּמַגְבִּיחוֹ (וּמִכֶּסֶה הַפֶּת,
כְּאִמּוֹר לְעִיל).

❖ לְאַחֵר מִכֵּן כְּשֶׁאוֹמֵר 'וְנֹאמַר לְפָנָיו הַלְלוּיָהּ'
מִתְחִיל בְּקִרְיַת הַהֲלֵל מִיָּשֵׁב, וְכֵן הוּא
בְּהֲלֵל שֶׁלְאַחֵר הַסְּעוּדָה. וְיֵשׁ שְׁנֵהֲגוּ לוֹמַר
תְּחִלַּת הַהֲלֵל בְּעַמִּידָה, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בּוֹ
'הָעוֹמְדִים בְּבֵית ה' בְּחִצְרוֹת בֵּית אֱלֹקֵינוּ'.
וּמִי שֶׁמְחַמֵּיר בְּזֶה תְּבוֹא עֲלָיו הַבְּרַכָּה.

❖ אַחֵר שֶׁבִּרַךְ בְּרַכַּת 'אֲשֶׁר גְּאֻלְנוּ' וְחַתֵּם
'גָּאֵל יִשְׂרָאֵל' שׁוֹתֵה הַכּוֹס הַשְּׁנִי בְּהַסְבַּת
שְׂמָאל, וְאִם שָׁכַח וְשָׁתָה בְּלֹא הַסְבָּה -
חוֹזֵר וְשׁוֹתֵה בְּהַסְבָּה, וְלִסְפְּרָדִים אֵין לְבַרֵךְ
עַל הַכּוֹס הַשְּׁנִי בְּרַכַּת 'בוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן'
לְפִי שֶׁנִּפְטַר בְּבְרַכַּת הַגֶּפֶן שֶׁל כּוֹס רִאשׁוֹן,
וְאִף אִם אֵינוֹ רָגִיל לְשִׁתּוֹת יֵין בְּאֲמֻצָּע
סְעוּדָתוֹ וּכְדַעַת מְרוֹן הַשּׁו"ע, וְהֵאֲשִׁכְנֵזִים
מְבָרְכִים 'בוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן' עַל כּוֹס שְׁנִי
וּכְדַעַת הַרְמ"א וְלֹא יִבְרַךְ אַחֲרָיו 'עַל הַגֶּפֶן'
שֶׁבְּרַכַּת הַמְזוֹן פּוֹטְרָתוֹ.

❖ בְּבְרַכַּת 'אֲשֶׁר גְּאֻלְנוּ' צָרִיךְ לוֹמַר 'וְנֹאכַל
שֵׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים' כִּיּוֹן שֶׁעֶקֶר
מִצְוַת הַפְּסַח אֲנוּ מִסְמָלִים בְּכַזִּית הַבָּאָה

מוֹצֵיא מִצָּה

ובמצות קשות ודקות - עולה שְׁעוֹר שְׁכָזָה 20 גָּרָם לְעֵרֶךְ, שֶׁהוּא רִבְע מִמִּצָּה גְּדוֹלָה (שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ כֻּלָּל 80 גָּרָם) וּשְׁלִישׁ מִמִּצָּה קִטְנָה (לְעֵרֶךְ 60 גָּרָם). כֹּאשֶׁר מְדַבֵּר בְּ**מִצְוֹת עֲבוֹת** (שֵׁשׁ מִן הַסְּפָרָדִים שְׁנוֹהֲגִים לְאָכְלוֹ) יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּגִּיעַ נֶפֶח שְׁכָזָה 42-38 גָּרָם. וּמִי שֶׁאֵין בְּרִשְׁוֹתוֹ מִצַּת יָד וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּ**מִצַּת מְכוּנָה שְׁמוּרָה** (לְכָל הַפְּחוֹת שְׁמוּרָה מְשַׁעֵת לִישָׁה) - הַשְׁעוֹר הוּא שְׁלִישׁ מִצָּה, בְּעֵרֶךְ 15 גָּרָם.

אוּלָם דַּעַת מְרֹן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן שְׁלִיט"א, וְכֵן שִׁיטַת אָבִיו מְרֹן מוֹפֵת הַדּוֹר זִיע"א, שֶׁמִּשְׁעָרִים בְּמִשְׁקָל, דִּהְיָנוּ שְׁכַזִּית מִצָּה עוֹלָה 27 גָּרָם. וּמִי שֶׁיִּכְוֹל לְנַהֵג כֵּן בְּמִצְוֹת דְּקוֹת - תָּבוֹא עָלָיו הַבְּרָכָה, (ובמצות עבות יוסיף קצת בשביל תוספת משקל לשיעור הנפח, [ויש אומרים שאין צריך להוסיף כי יש לצמצם האוירים כשמודדים בנפח]) וְאִם אוֹכֵל שְׁנֵי כְּזִיתוֹת לְפִי שְׁעוֹר זֶה הוּא מְרוּיַח אֲכִילַת כְּזִית לְפִי שְׁעוֹר 'חֲזוֹן אִישׁ' שֶׁהוּא 50 סמ"ק (לְעֵרֶךְ 40 גָּרָם).

❖ כְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים (מ"ב תעה סק"ט, וּנְמַשֵּׁךְ אַחַר שִׁטָּה זוּ ה'בן איש חי' [ש"א צו אות לד]) שֶׁצָּרִיךְ לְהַכְנִיס לְפִי אֶת ב' כְּזִיתִים אוֹ כְּזִית א' לְכָל הַפְּחוֹת בְּבֵת אַחַת, וְאִז לְרַסְקוֹן בְּשָׁנָיו. אוּלָם עַל פִּי הַדִּין דַּעַת מְרֹן מוֹפֵת הַדּוֹר זִיע"א שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַכְנִיס לְפִיו בְּבֵת אַחַת שְׁנֵי כְּזִיתִים, וְרִשְׁאֵי לְאֲכָלָם מְעַט מְעַט כְּדֶרֶךְ אֲכִילַת הַרְשׁוֹת וּבִלְבָד שְׁלֵא יִשְׁהָה בְּאֲכִילַת הַכְּזִית כְּשֶׁעוֹר כְּדִי אֲכִילַת פָּרֶס (7.5-6 דְּקוֹת), וְטוֹב לְהַחְמִיר לְסִיִּם אֶת אֲכִילַת הַכְּזִית בְּ-4 דְּקוֹת. וְהַמְחַמְרִים לְהַכְנִיס שְׁנֵי כְּזִיתִים לְפִיו בְּבֵת אַחַת - חֲמָרָא יִתְרָה הִיא, וּפְעָמִים שְׁאֵף יֵשׁ בָּזָה חֲשֵׁשׁ סַכְנַת חָנֵק ח"ו.

❖ לֹא יִשִּׁיחַ עַד שֶׁיֵּאֲכַל כְּזִית מִהַמִּצָּה, וְאִם הִתְחִיל מְעַט בְּאֲכִילָה וְאַחַר כֵּן דִּבֵּר - אֵין צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ, כִּיֵּן שֶׁהִתְחִיל בְּמִצָּה. וְאִפְלוּ שֶׁחַ בְּעוֹדוֹ לֹעֵס חֶלֶק

❖ יִקַּח הַמִּצְוֹת כְּסֹדֵר שֶׁהֵנִיחָם, הַפְּרוֹסָה בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת, יֵאָחֲזֵם בְּיָדוֹ, וְיִבְרַךְ 'הַמוֹצֵיא' וְעַל אֲכִילַת מִצָּה, וְנוֹהֲגִים שְׁאַחַר שֶׁמְבָרַךְ 'הַמוֹצֵיא' - שׁוֹמֵט הַמִּצָּה הַשְּׁלִישִׁית מִיָּדוֹ וְנִשְׁאַרְתַּ בְּיָדוֹ הָעֲלִיוֹנָה עִם הַפְּרוֹסָה, וּמְבָרַךְ 'עַל אֲכִילַת מִצָּה', וּבוֹצֵעַ מִהַשְּׁלֵמָה הָעֲלִיוֹנָה וּמִן הַפְּרוֹסָה מְשַׁתִּיחֵן בְּיַחַד כְּזִית מִכָּל אַחַד, וְיִטְבֹּלֵם בְּמַלַּח וְיֵאֲכֹלֵם בְּהִסְבָּה יַחַד.

❖ בְּאִפְנוֹ עֲקֻרוֹנֵי, הַבוֹצֵעַ וְהַמְבָרַךְ בְּלִבָּד צָרִיךְ לְאָכַל שְׁנֵי כְּזִיתִים [מְכִיֵּן שֶׁצָּרִיךְ לְאָכַל כְּזִית מִשְׁתֵּי הַמִּצְוֹת שְׁאוּחֻז בְּיָדוֹ, לְפִי שֵׁשׁ מִחֻלְקַת בֵּין הַפּוֹסְקִים עַל אֵיזָה מִצָּה חָלָה בְּרַכַּת 'עַל אֲכִילַת מִצָּה' הָאֵם עַל הַשְּׁלֵמָה אוֹ עַל הַפְּרוֹסָה, מ"ב תעה סק"ט], אוּלָם לְבַגֵּי בֵיתוֹ, שֶׁבְּדֶרֶךְ כֻּלָּל אֵין מְסַפֵּיק לְחַלֵּק לְכָל אַחַד מֵהֶם שְׁנֵי כְּזִיתִים מִמִּצְוֹת הַסֹּדֵר, יְכוֹל לְתַת לָהֶם אַחַר שֶׁנִּגְמְרָה חֻלּוֹקַת הַפְּרוֹסָה, מִמִּצָּה שְׁמוּרָה אַחֲרַת אֲשֶׁר מִחוּץ לְשֻׁלְחָן, וְאִז דִּי כְּזִית אַחַד בְּרוּחַ לְכָל אַחַד, וְאֵין הֶכְרַח לְתַת לְכָל אַחַד מֵהֶם שְׁנֵי כְּזִיתִים מִן הַמִּצְוֹת הַשְּׁמוּרוֹת אֲשֶׁר מִחוּץ לְשֻׁלְחָן.

❖ מִי שֶׁטָּעָה וּבָרַךְ עַל הַמִּצָּה 'לְאָכַל מִצָּה' - אֵין זֶה מְעַכֵּב, אֲבָל כְּבָר נִהְגוּ לְכַתְּחֻלָּה לְבָרֵךְ 'עַל אֲכִילַת מִצָּה', וְאֵין לְשִׁנוֹת.

❖ מִי שֶׁטָּעָה וְאֲכַל מִצָּה בְּלִי בְּרַכַּת 'הַמוֹצֵיא' וּבְרַכַּת 'עַל אֲכִילַת מִצָּה', יֵצֵא יָדָיו חוֹבְתוֹ וְאֵין בָּזָה מְשׁוּם מִצְוָה הַבָּאָה בְּעֵבְרָה, וּמִכָּל מְקוֹם אִם יֵשׁ לוֹ עוֹד מִצָּה רְאוּי שֶׁיִּחְזֹר לְאָכַל כְּזִית נוֹסֵף בְּבְרַכַּת הַמוֹצֵיא, אֲבָל לֹא יְבָרַךְ עַל אֲכִילַת מִצָּה, וְאִפְלוּ שֶׁחַ וְהַפְּסִיק בֵּינָתֵימ. וְאִם לֹא בָרַךְ הַמוֹצֵיא בְּשׁוֹגֵג - יֵשׁ לְהַקֵּל וְאֵין צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְאָכַל עוֹד כְּזִית נוֹסֵף.

❖ כְּזִית מִצָּה - לְשִׁיטוֹת הַהוֹלְכוֹת בְּשְׁעוֹרֵי תוֹרָה לְפִי נֶפֶח - שְׁעוֹרָה 27 סמ"ק בְּנֶפֶח,

המִצָּה בְּתוֹךְ צִלְחַת מֶרֶק אוּ בְּתוֹךְ כּוֹס קֶפֶה וְתַה חֲמִים, כְּפִי שֶׁהִזְכַּרְנוּ בְּהִלְכָה הַקּוֹדֶמֶת.

❖ דַּעַת מֶרֶן הַשׁו"ע (או"ח תפ"ו, א) שֶׁכִּזְיַת - הֵינּוּ חֲצֵי בֵּיצָה, דְּהֵינּוּ 27 גֶרֶם (או סמ"ק, ע"ו לְעִיל), אוֹלָם לְזָקֵן אוּ חוֹלָה אֶפְשָׁר לְהַקֵּל בְּכִזְיַת כְּדַעַת הַרִ"ף וְהַר"ש, שֶׁהוּא שְׁלִישׁ בֵּיצָה, הֵינּוּ 18 גֶרֶם (או סמ"ק).

❖ מִי שֶׁהוּא רְגִישׁ לְאֲכִילַת דָּגָן שֶׁל חֲטָה (חוֹלָה צְלִיאָק) וְיֻכַּל לְהִבְיֵאוּ לִידֵי חֲלִי, יְכוּל לְקַיֵּם מִצְוֹת אֲכִילַת מִצָּה בְּדָגָן שֶׁל שִׁבְלַת שׁוּעֵל, שְׂאֵף שִׁבְלַת שׁוּעֵל מִיּוֹן דָּגָן הוּא, כְּדֹאִיתָא בְּמִשְׁנֵי דְפְסָחִים וְכֵן נִפְסַק בְּשִׁלְחוֹן עֶרוֹף (או"ח תנג, א) וְאִף דְּלִכְתַּחֲלָה יֵשׁ לְצִאֵת יְדֵי חוֹבָה בְּדָגָן שֶׁל חֲטָיִם - בְּמִקּוֹם חֲלִי בְּנֹדָאֵי שֵׁישׁ לְקַח מִכָּל מִין דָּגָן אַחֵר שְׂאֶפְשָׁר לְקַיֵּם בּוֹ הַמִּצְוָה.

מְרוֹר

❖ יְקַח כִּזְיַת מְרוֹר וְיִשְׁקַעְנוּ מִקְצָתוֹ בְּחֶרֶסֶת, אֲבָל לֹא יִשְׁהֵנוּ בְּתוֹכוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַטֵּל טַעַם מְרִירוֹתוֹ, וְלִכֵּן צָרִיךְ גַּם כֵּן לְנַעַר אֶת הַחֶרֶסֶת מֵעָלָיו. וַיִּבְרַךְ 'עַל אֲכִילַת מְרוֹר' וַיֹּאכְלֵנוּ בְּלֹא הַסְּבָה.

❖ אִין מְבָרְכִים עַל הַמְרוֹר בְּרֶפֶת 'הָאֲדָמָה', כִּיּוֹן שֶׁנִּפְטַר מְבָרְכָה זֹו בְּבִרְכָה שֶׁעַל הַכֶּרֶפֶס.

❖ בְּשָׁנִים עֲבָרוּ, שְׁעֵדִין לֹא הָיָה בְּנִמְצָא גָדוֹל יָרֵק לְלֹא תוֹלְעִים, הַמְדַקְדָּקִים הָיוּ לוֹקְחִים רַק אֶת הַקְּלָחִים שֶׁל הַחֶסֶה לְמִצְוֹת מְרוֹר, שֶׁכֵּן הָעֲלִים הָיוּ נְגוּעִים מְאֹד בְּתוֹלְעִים. וּבְכָל אִפְּן גַּם בִּיחֹס לִירֵק מְגָדוֹל לְלֹא תוֹלְעִים, יֵשׁ לְנַהֵג בּוֹ לְפִי הַהוֹרָאוֹת, לְהִשְׁרֹתוֹ בְּמִים עִם סִבּוֹן 3 דְּקוֹת, וְלֵאחֵר מִכֵּן לְשַׁטְפוֹ הֵיטֵב בְּמִים, וְאִין לוֹ לְהַקֵּל בְּזָה, כִּי דְבוֹקִים עַל הָעֵלָה כָּל מִינֵי מְעוֹפְפִים שְׂצָרִיף לְהַסִּירָם, וְצָרִיף לְהַקְפִּיד בְּזָה מְאֹד.

מֵהַכִּזְיַת שֶׁשָּׂם בְּפִיו בְּרֵאשׁוֹנָה - אִין צָרִיף לְחַזֵּר וּלְבַרְרָה, שֶׁהָרִי גַם הִלְעִיסָה הִיא מְגוּוֹף הַמִּצְוָה עֲצָמָה, כִּיּוֹן שֶׁלִּכְתַּחֲלָה צָרִיף שִׁיְהִיָּה טַעַם מִצָּה בְּפִיו.

❖ צָרִיף לְהִסָּב לְצַד שְׂמֵאל בְּעַת אֲכִילַת הַמִּצָּה, וְאִם לֹא הִסָּב - צָרִיף לְחַזֵּר וּלְאָכַל בְּהֶסְבָּה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָר לְעִיל שְׂאֵף נְשִׁים נוֹהֲגוֹת לְהִסָּב, וּמְכַל מְקוֹם אִשָּׁה שֶׁלֹּא הִסָּבָה - יִצָּאָה יְדֵי חוֹבָתָהּ אֶפְלוּ בְּכִזְיַת מִצָּה שֶׁל חוֹבָה, וְאִינָה צָרִיכָה לְחַזֵּר וּלְאָכַל בְּהֶסְבָּה.

❖ צָרִיף לְלַעַס אֶת הַמִּצָּה יָפָה, וְאַחֵר כֶּף לְבַלְע. וּבְדִיעֵבַד אִם בָּלַע הַמִּצָּה בְּלִי שִׁילְעַס תַּחֲלָה יִצָּא.

❖ אֲסוּר לְאָכַל עִם הַמִּצָּה בְּלוּוֵי מֵאֲכָל אַחֵר יַחַד, דְּאֲתֵי רְשׁוּת וּמְבַטֵּל לְמִצְוָה, וְאֶפְלוּ לְלַפֵּת בְּגִבְיָנָה וּשְׂאָר לְפִתָּן אוּ לְטַבֵּל בְּחֻמְץ וּמֶרֶק שֶׁהוּא דְבָר מוּעָט, גַּם כֵּן רְאוּי לְהַחְמִיר. וּבְדִיעֵבַד אִם טַבֵּל בְּחֻמְץ יִצָּא, שֶׁהַטְּבוּל הוּא דְבָר מוּעָט וּבְטַל לְגַבֵּי הַמִּצָּה.

❖ מִי שֶׁאִינּוּ בָּקוּ הַבְּרִיאוֹת, אוּ זָקֵן שֶׁשָּׁקְשָׁה עָלָיו לְאָכַל כִּזְיַת הַמִּצָּה לְבִדָּה - יְכוּל לְפִוֵּרר הַמִּצָּה לְפִרוּרִים דְּקִים וּלְאָכְלָהּ, וְכֵן יְכוּל לְשִׁרְוֹתָהּ בְּמִים אוּ בַיִּין אוּ בְּשְׂאָר מִי פְרוֹת וּלְאָכְלָהּ, וּמִתָּר לַעֲשׂוֹת כֵּן אִף לְכַתַּחֲלָה.

❖ זָקֵן אוּ חוֹלָה שֶׁאִינּוּ יְכוּל לְאָכַל הַמִּצָּה גַּם אִם מְטַבֵּל אוֹתָהּ בְּמִים וְכִדוּמָה - מִתָּר לוֹ לְטַבֵּל בְּתַבְשִׁיל מוּעָט, וּלְכַתַּחֲלָה עֲדִיף שֶׁהַתַּבְשִׁיל לֹא יְהִיָּה חֵם שֶׁהֵיךְ סוּלְדַת בּוֹ, אִף בְּמִקּוֹם צָרִיף מִתָּר אֶפְלוּ הֵיךְ סוּלְדַת בּוֹ.

❖ אִין יוֹצֵאִים יְדֵי חוֹבָה בְּמִצָּה מְבִשְׁלַת, וְלִכֵּן אִין לְשִׁרְוֹת אוּ לְטַבֵּל הַמִּצָּה בְּמֶרֶק בְּכָלִי רֵאשׁוֹן שֶׁהֵיךְ סוּלְדַת בּוֹ, וְאִם אִין הֵיךְ סוּלְדַת בּוֹ מִתָּר. וְחוֹלָה אוּ זָקֵן שֶׁשָּׁקְשָׁה לָהֶם לְאָכַל הַמִּצָּה לְבִדָּה - רֵשָׁאֵי לְטַבֵּל

❖ זְכַר לַמִּצְוָה הַנֶּאֱכָלֶת עִמּוֹ, וּמִדִּינָא דִּי בְּכַזִּית אֶחָד שֶׁכֵּן דַּעַת הַרְבֵּה מִן הָרֵאשׁוֹנִים וּמִרְן הַשְּׁלַחַן עֲרוֹף (או"ח תעז, א) וְהַרְוָצָה לְהַחְמִיר וּלְאָכַל כְּשִׁעוֹר שְׁנֵי זֵיתִים - יַחְמִיר לְעַצְמוֹ, וְתַבֵּא עָלָיו בְּרָכָה.

❖ קִדְּם שְׂאוּכָלִים אֶת הָאֶפִיקוֹמֹן, יוֹצִיאוּ לִפְנֵי אֶת כָּל מַה שֶּׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ לְאָכַל, פְּרוֹת, וּמִגְדָּנוֹת לְמִינֵיהֶם, שֶׁכֵּן 'אֵין מִפְטִירִין אַחֲרֵי הַפֶּסַח אֶפִיקוֹמֹן' - אֵין לְאָכַל מִינֵי מְגִדִים אַחֵר אֲכִילַת אֶפִיקוֹמֹן, מִטַּעַם שְׁצָרִיף שִׁישְׂאָר טַעַם מִצָּה בְּפִיו. לָכֵן צָרִיף לְסַיֵּם אֶת כָּל הָאֲכִילוֹת לִפְנֵי כֵּן.

❖ אִם הוּא רוֹצֵה לְהַשְׂאָר עַר וּלְהַמְשִׁיךְ בְּסַפּוֹר יִצְיֵאת מִצָּרִים, רִשְׁאֵי לְשִׁתּוֹת אַחֵר סִדֵּר פֶּסַח כּוֹס קָפָה אוֹ כּוֹס תֵּה כְּדִי לְהַתְעוֹרֵר, אֲבָל שְׂאָר דְּבָרִים - אֵין לְאָכַל אַחֵר אֶפִיקוֹמֹן.

❖ שֶׁכַּח לְאָכַל אֶת הָאֶפִיקוֹמֹן, וְנִזְכַּר אַחֵר שֶׁנִּטַּל יָדָיו לְמִים אַחֲרוֹנִים אוֹ אַחֵר שְׂאָמֵר 'הֵב לָנוּ וְנִבְרִיף' - יֵאָכַל הָאֶפִיקוֹמֹן בְּלִי בְּרַכַּת הַמוֹצֵיא , לְפִי שְׁתְּלוּי בְּדַעַת הַשִּׁי"ת שְׁצָרִיף לְקַיֵּם רְצוֹן ה' וְרַק הַשְּׂכָחָה גְּרָמָה לוֹ לָכֵן אֵין בְּזָה הַפֶּסַח הַדַּעַת לְגַמְרֵי (מ"ב תע"ה ס"ק ח), וְאִם כִּבֵּר הַתְּחִיל בְּבְרַכַּת הַמְּזוֹן וְנִזְכַּר שֶׁלֹּא אֲכַל אֶפִיקוֹמֹן, יִסַּיֵם אֶת בְּרַכַּת הַמְּזוֹן וְיַחְזוֹר וְיִטַּל יָדָיו, וְלֹא אַחֵר מִכֵּן מְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן עַל הַכּוֹס, וְשׁוֹתָהּ הַכּוֹס.

וְאִם נִזְכַּר אַחֵר כּוֹס שְׁלִישִׁית, וְאֲכַל מִצָּה שְׂמוֹרָה בְּתוֹף סְעוּדָתוֹ - אֵין צָרִיף לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ עֲבוּר הָאֶפִיקוֹמֹן.

בְּרִיף

❖ יִטַּל מִים אַחֲרוֹנִים, וְאִח"כ מוֹזְגִים כּוֹס שְׁלִישִׁית, וְעָלֶיהָ עוֹשִׂים אֶת הַזְּמוּן, וְלֹא אַחֵר בְּרַכַּת הַמְּזוֹן - מְבָרֵךְ בּוֹרָא פְּרִי הַגָּפֹן, וּפּוֹטֵר אֶת הַכּוֹס הַרְבִּיעִית לְדַעַת הַסְּפָרָדִים

❖ אֵין יוֹצֵאִים בְּמְרוֹר כְּבוֹשׁ, וְלֹא בְּשִׁלּוּק וְלֹא בְּמִבְשָׁל, וְלָכֵן הַתְּמַכָּא ('חֲרִי"ו') שֶׁהוּא מֵר מְאֹד, אֵין לְשִׁרוֹתוֹ בְּמִים מַעַת לַעַת, וּבִשְׁעַת הַדְּחָק יוֹצֵאִים בּוֹ כְּשֶׁהוּא כְּבוֹשׁ בְּמִים, מִפְּנֵי שִׁישׁ אֹמְרִים שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא בְּכַבוֹשׁ בְּחִמְץ. וַיֵּשׁ אֹמְרִים שֶׁהַקְּפָדָא דְּוִקָא בְּכַבוֹשׁ שְׁלִשָּׁה יָמִים מַעַת לַעַת, וְעוֹד שֶׁהָרִי עֲדִין עוֹמֵד טַעַמוֹ בּוֹ.

כּוֹרֵךְ

❖ יִקַּח כְּזֵית מִצָּה מִן הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית, וְכוֹרְכָה עִם כְּזֵית מְרוֹר, וְטוֹבְלָה בְּחֶרְסֶת, וְאוֹמֵר "זְכַר לְמַקְדָּשׁ כְּהַלֵּל", וְאוֹכְלֶם בְּיַחַד בְּהַסְבָּה, וְאִם לֹא הִסְבּ אֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ.

❖ אֵין צָרִיף לְנַעַר אֶת הַחֶרְסֶת, הוֹאִיל וְהוּא רַק זְכַר לְמַקְדָּשׁ, אֵין חֲשֵׁשׁ בְּזָה לְבַטוֹל 'טַעַם מְרוֹר'.

שְׁלַחַן עוֹרֵף

❖ יֵאָכַל סְעוּדָתוֹ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב, כְּרֵאוּי לְסְעוּדַת יוֹם טוֹב, רַק יִנִּיחַ לוֹ מְקוֹם בְּאַצְטוּמְכָא לְאָכַל אֶת הַכְּזֵית שֶׁל הָאֶפִיקוֹמֹן, וּבְפֶרֶט מִי שֶׁמַּחְמִיר עַל עַצְמוֹ לְאָכַל שְׁנֵי כְּזֵיתוֹת לְאֶפִיקוֹמֹן, צָרִיף לְאָכַל עַל הַשֶּׁבַע, וְלֹא אֲכִילָה שֶׁהוּא קָץ בָּהּ, לָכֵן צָרִיף לְהַשְׁגִּיחַ מְאֹד בְּדַבַּר הַזֶּה שֶׁלֹּא יֵאָכַל בְּ'שְׁלַחַן עוֹרֵף' יוֹתֵר מִדִּי, עַד כְּדִי שִׁקּוּץ בְּאֲכִילַת אֶפִיקוֹמֹן.

צְפוּן

❖ לְאַחֵר גְּמַר הַסְּעוּדָה, אוֹכְלִים אֶפִיקוֹמֹן מִמִּצְוָה הַשְּׂמוֹרָה הַמְּנַחַת תַּחַת הַמִּפָּה, כְּזֵית כָּל אֶחָד, זְכַר לְפֶסַח הַנֶּאֱכָל עַל הַשֶּׁבַע, וַיֵּשׁ נוֹהֲגִים לוֹמֵר 'זְכַר לְקַרְבֵּן פֶּסַח', וְאוֹכְלָה לְבִדָּה בְּלֹא תַעֲרֹבַת לְפָתוֹן כְּדִי שִׁיְהִיָּה טַעַם מִצָּה בְּפִיו. וַיֵּשׁ מַחְמִירִים לְאָכַל ב' כְּזֵיתִים אֶחָד זְכַר לְפֶסַח וְאֶחָד

לישון, אלא כְּשִׁמְרָגִיש שְׁנָרְדָם, יְכוּל לְעֵלוֹת
עַל יְצוּעוֹ לִישוֹן (פסק"ת).

❖ מְנַהֲגֵנו שְׁקוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע עַל הַמְּטָה,
אִף עַל פִּי שֶׁהוּא לֵיל שְׁמוֹרִים.

❖ טוֹב עוֹשִׂים אוֹתָם מְקוֹמוֹת, שְׁמִתְכַּנְסִים
בְּיַחַד אַחֲרֵי הַסֵּדֶר בְּבֵית הַכְּנֻסֶת אוּ בְּבֵית
הַמְּדַרְשׁ, וְעוֹסְקִים בְּסִפּוֹר יְצִיאַת מִצְרַיִם
עַד תְּפִלַּת הַנֶּזֶץ, וְכִמוֹ שְׁכָתוֹב בְּתוֹסֶפֶתָא
דְּפִסְחִים (פ"י ה"ח) וּבִטּוֹר סִימָן (תפא סעיף
ב) שְׁמִצְוֵה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל
הַלַּיְלָה. כְּמוֹכֵן רְאוּי הַדְּבָר רַק בְּתַנְאֵי שְׁיֵהִיו
עֵרִים וְרַעֲנָנִים בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה, שְׁחֲלִילָה
לֹא יִתְפָּסוּ אֶת הַטְּפֵל וְיִגְיִחוּ אֶת הָעֵקֶר.

וְיֵהִי רְצוֹן מִלְּפָנֵי אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים, שְׁנִזְכֶּה
לְאָכַל מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפִּסְחִים, וְלַחֲוֹג אֶת
חֵג הַמִּצּוֹת בְּשִׁמְחָה, בְּגִיל וּבְדִיצוֹת, עִם
כָּל אַחֲנוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְשִׁיְהִי שְׁפַע לְכֻלָּל
יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיּוֹת וּבְגִשְׁמִיּוֹת, וְשְׁנִזְכֶּה
לְגֵאֲלָה הַשְּׁלֵמָה, בְּבַחֲיִנַת, "כִּימֵי צֵאתָךְ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת", בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ, אָמֵן.

וְכַדְעַת הַשׁו"ע וְכִבֵּר גַּתְבָּאָר לְעֵיל
שְׁאִשְׁכְּנִזִּים מְבָרְכִים עַל כָּל כּוֹס וְכַדְעַת
הַרְמ"א.

הַלֵּל

❖ יִשְׁבַח וְיִוְדֶה לְהַקְב"ה בְּשִׁמְחָה וְחֻדְוָה.
וּפּוֹתַח ב'שִׁפְךָ חֲמַתְךָ אֶל הַגּוֹיִים' עַל כּוֹס
רְבִיעִית, כְּנִגְדֵי אַרְבַּע כּוֹסוֹת תְּרַעֲלָה
שְׁעֵתִיד הַקְב"ה לְהַשְׁקוֹת לְאַמּוֹת הָעוֹלָם,
וְאִינוּ חוֹתָם בְּרַכַּת 'יִשְׁתַּבַּח', וְכִשְׁאוֹמֵר
'מֵעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אַתָּה אֵל' מִפְּסִיק,
וְלֹאֲחֵר מִכֵּן חוֹתָם ב'הַלְלוּךָ': בְּרוּךְ אַתָּה
ה' מֶלֶךְ מְהֻלָּל בְּתַשְׁבָּחוֹת, וְאִינוּ עוֹנֶה אָמֵן
אַחֵר בְּרַכְתּוֹ.

נְרִצָּה

❖ אִם עָשָׂה אֶת כָּל זֶה כְּסֵדֶר - אֲזִי נְרִצָּה,
יְרִצָּה ה' פָּעֵלוּ וְתֵהִי מִשְׁכָּרְתּוֹ שְׁלֵמָה.

❖ מִצְוֵה לְהַמְשִׁיךְ בְּסִפּוֹרֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם עַד
שְׁתַּחֲטָפְנוּ שָׁנָה, דְּהִינוּ שְׁלֵא יִלְךְ כְּדַרְכוֹ

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשורה טובה לאנשי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בהקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בהקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים

וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

052-7627127 א.ש.ט.ט.ד.ד

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000